ТАРАА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ МУРНАКЧЫЛАРЫ РАПОРТТАП ЭГЕЛЭЭН

Дүжүт ажаап алыышкынын болгаш тараа белеткээрин мурнакчыларның үлегери-биле чорудар

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 172 (4142) | 1958 ч. август 30, суббота | Өртээ 20 коп.

„Барлык" совхозтуң директору эш ТҮГЕРГЕ
Партия организациязының секретары эш КҮЖҮГЕТКЕ
„Межегей" совхозтуң директору эш БОРИСОВКА
Партия организациязының секретары эш ИВАНОВКА

Күрүнеге дужаар тараа болгаш дүк дужаалдазын чедиишкинниг күүсеткени-биле партия обкому болгаш облкүүском эр, херээжен ажылчыннарга болгаш механизаторларга байыр чедирип, совхозтуң эр, херээжен ажылчыннары пландан ажыр тараа дужаалдазын үргүлчүлээр, дүжүт ажаап алыышкынын, мал чемнериниң белеткелин чедиишкинниг чорударын хандырар, эът, сүт дужаалдазын чоокку хүннерде доозар, үрезин болгаш магадылал фондуларын четче урар, мал кыштагладыышкынынга эки белеткенир деп быжыг идегелин илередип тур.

СЭКП-ниң Тыва обкому. **Область Совединиң күүскому.**

КУЛЬТАЖЫЛДАКЧЫНЫҢ БӨГҮН АЖЫЛДААР ЧЕРИ—ХОВУ ТУРЛАА

Дүжүт ажаап алыышкынының фронтузу областа ам калбарган, көдээ ажыл-агый ажылдарының эң шиитпирлиг үези, ажылдың изиг түлүк үези келген.

Областың ховуларында бо чылын үнген чаагай дүжүттү чогуур өйүнде чидириг чокка ажаап алыры — Төрээн чурттуң чугула болгаш хүндүлүг даалгазы деп чүвени социалистиг көдээ ажыл-агыйларның ажыл-ишчилери ханызы-биле билип турар. Бо дээрге чүгле көдээниң ажыл-ишчилериниң сорулгазы-биле эвес, а бүгү улустуң, бөгүнгү эң-не дайынчы, бирги чергениң сорулгазы болуп турар.

Ховунуң ажыл-ишчилериниң эрес шудургу ажылының чаагай үре-түңнелдериниң дугайында өөрүнчүг медээлер ам кээп эгелээн. «Барлык», «Межегей» совхозтар болгаш Таңды районнуң «Найырал» колхозу тараа белеткелдериниң планын областа эң-не баштай күүсеткилээн. Ол мурнакчыларның хүрээлени хүн бүрүде калбарар дээрзин көдээниң ажыл-ишчилериниң чаагай дүжүтке сорук кирген күжениишкини херечилеп турар.

Социалистиг көдээниң ховуларында төрүттүнүп турар чаа, депшилгелиг чүүлдерниң суртаалчызы, тараажыларның болгаш механизаторларның чедиишкинниг ажылынга шаптык болур четпестер-биле демиселчи болуру культура ажылдакчызының бөгүнгү харысалгалыг болгаш хүндүлүг хүлээлгези ол.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң хөй-хөй ажылдакчылары дүжүт ажаап алыышкынынга көдээниң ажыл-ишчилери-биле кады чедиишкинниг белеткенген. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң Культура бажыңы тускай культура бригадазын белеткеп тургускан. Ол бригада көдээниң ажыл-ишчилерин культура талазы-биле хандырарынга бодунуң белениң Сүт-Хөл районга концерттерлиг аалдаашкыны-биле баш бурунгаар шылгаттынган турган. Культура бригадазының репертуарында баянист А. Базыр-оолдуң янзы-бүрү ырлары, Э. Лопсаңның «Дүк салыр», «Ээлдек шыңгыраш» болгаш «Чечек» деп танцылары чижектиг солун номерлер бар. Культура бригадазы ол солун номерлери-биле бо хүннерде хову турлагларынга барып, дүжүт ажаап алыышкынында колхозчуларга болгаш механизаторларга концерттерни көргүзүп, оларны күш-ажылче сорук киирип турар.

Ол ышкаш Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунда библиотека эргелекчизи эш Дыгдаа, Сүт-Хөлде киномеханиги эш Малышев, Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозта киномеханик эш Крыцин болгаш өске-даа хөй-хөй культура ажылдакчылары бо хүннерде ховунуң ажыл-ишчилериниң аразында ажылдап турарлар. Чижээ, Бии-Хемде колхозчу библиотека эргелекчизи Купрянова «Крокодил суурда чоруп тур» деп сатиралыг солунну болгаш агитхуудусту бодунуң идепкейи-биле үндүрүп турар. Ажылдың улуг түлүк үезинде хуузунда мөөгүдеп чорууурларны чуруп тургаш чедиңгир сөстер-биле шүгүмчүлээнинге колхозчулар ханып турар.

Культура ажылдакчылары боттарының ындыг чаагай, чогаадыкчы тывынгыр ажылы-биле бүгү улустуң тараа дээш алдарлыг демиселинге боттарының салыышкынын киирип турарлар.

Ынчалза-даа бүгү улустуң кичээнгейи тараа дээш шиитпирлиг демиселче угланган турда, анаа кирипшпейн, оортан дашкаар чоруп турар культураның чамдык ажылдакчыларынга мындыг айтырыгны салып болур:

—Сени долгандыр бүгү-нийти дүн, хүн дивейн шимченип, трактор, комбайн даажы үзүктел чокка дыңналып, ажыл-иш изиг түлүк хайнып турда, черле канчап дөстүгер кижи сен?

Барыын-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарының культура килдистериниң эргелекчилери эштер Кууларга, Мартай-оолга, Каа-Хем районнуң Бүрен суурда клуб эргелекчизи эш Базыр-Тараага, Бай-Тайганың «Найырал» колхозта клуб эргелекчизи эш Орус-оолга болгаш бо хүннерде тодаргай ажыл кылбайн турар оон-даа өске ындыг культажылдакчыларга үстүнде айтырыгны салырын чугула кампанияның эрге-ажыктары негеп турар.

Бо хүннерде культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының ажылдаар черлери — хову турлаглары, шаңнар, тараа хүлээп алыр пунктулары болур ужурлуг.

Олар культура-чырыдыышкын ажылдарының бисте мөөңнеттинген бүгү-ле байлактыг хевирлерин ажыглап тургаш, дүжүт ажаап алыышкынында болгаш тараа белеткелинде ажылдап турар колхозчуларны болгаш механизаторларны күш-ажылче улам сорук киирип, оларның күштерин тараа дээш демиселге тиилелгени чедип алырынче мобилизастаарда партия организацияларының ёзулуг дузалакчылары болур хүлээлгелиг.

Хову турлагларынга агитбригадаларны үзүктел чок ажылдадыры, солуннар витриналарын тургузары, солуннар номчулгаларын болгаш беседаларны кылыры, киноларны үндүрери, агитхуудустарны, «крокодилдерни», «чаңныктарны» доктаамал үндүрери, оларга мурнакчыларны алдаржыдып, оларның дуржулгазын нептередири, чалгаааларны сойгалап илередеш, хөйнүң мурнунга чырыткыже үндүр тыртып көргүзери — бүгү улустуң хереэнге культажылдакчыларының төлептиг салыышкыны ол болур.

Көдээниң ажыл-ишчилериниң — колхозчуларның болгаш механизаторларның культуралыг хандырылгазын үлегерлиг организастаары чер-черде партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларындан улуу-биле хамааржыр. Ылаңгыя партия организациялары культура-чырыдыышкын албан черлериниң, оларның ажылдакчыларын хүннүң чогуур сорулгазынче угландырып, ол черлерни хүн бүрү удуртур хүлээлгелиг.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажыл-чорудулгазын тараа дээш демиселдиң сорулгазынга бараан болдурары — бо хүннүң чугула болгаш хүндүлүг сорулгазы ол.

* * *

СЭКП обкомунуң бюрозунда

Дүжүт ажаап алыышкынының чоруп турарының дугайында

СЭКП-ниң элээн хөй райкомнары, хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар тарааларның четче быжарын манааш, дүжүт ажаап алыышкынын дендиг багай калбартып турарын СЭКП обкомунуң бюрозу демдеглээн.

Улуг-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем болгаш өске-даа районнарның колхозтарынга ажаап алыышкынның ангылап ажаар депшилгелиг аргазын херекке албайн, бышкан тараалар шөлүнүң 55—85 хуузун комбайн-биле шуут кестирип ажаап алган болгаш ооң-биле ол районнар дүжүт ажаап алыышкынының темпилерин саададып, тарааның чидирилгелерин болдуруп турар. «Барлык» совхозта (директору эш Түгер, агроному эш Тихонов) эде дерээн кожуглуг комбайннарны ажыглааның түңнелинде тарааларның чартыктан хөй хирези кестинген болгаш ында тарааның массалыг дужаалдазы чоруп турда дыка хөй районнарда жаткалар болгаш подборщиктер багай ажыглаттынып, кожуглуг комбайннар эде деритинмейн турар. «Элегес» совхозтуң директору эш Берсеневтуң харысалга чок чоруунуң хараазы-биле тарааны ангылап ажаап турар үеде 150 гектар шөлге 20 хуу чедир тараа чидириглерин болдурган, ону моон соңгаар канчап-даа болдуруп болбас. «Межегей» совхозка директор эш Борисовтуң болгаш партия организациязының секретары эш Ивановтуң талазындан дүжүттүң ангылап ажаап алыышкынын чедир үнелевээниниң түңнелинде хөй санныг тараа сыпка тургаш эрттир бышкан болгаш бир гектардан 2,5 центнер чедир чидириглер болган, ол болза канчап-даа таарышпас факт болур.

Таңды районнуң «Найырал» колхозта болгаш «Межегей» совхозта хову турлаглары, ажаап алыышкында ажылдап турарларның чемненилгези багай организастаттынган, автомашиналарны, көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш ажылчын күжүн багай ажыглап турар. СЭКП райкому (эш Верзилин) чер-черге тодаргай удуртулганы хандырарының болгаш ажылды шын удуртурунуң орнунга нийти айтыышкыннар-биле кызыгаарлаттынып, алдагдалдарны болдуруп турар.

Көдээ ажыл-агый эргелели (эш Цевменко) тараа культураларын ангылап ажаарын нептередир талазы-биле ажылды кошкак организастап, МТС-терниң, СТС-терниң, совхозтарның болгаш колхозтарның чамдык удуртукчуларының база тускай эртемниглериниң ангылап ажаап алыышкын талазы-биле СЭКП ТК-ның болгаш партия обкомунуң айтыышкыннарын күүседиринге моондактап турар үүлгедиглерин чайлатпайн турар. Партияның Кызыл хоорокомунуң болгаш райкомнарның, райкүүскомнарның болгаш Кызыл хоорай Совединиң талазындан хоорайларның болгаш район төптериниң чонун дүжүт ажаап алыышкынынче хаара тудар дугайында СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шиитпирин күүсетпейн турар.

Автомобиль транспортунуң эргелели (эштер Пономаренко, Антышев) колхозтардан тараа хүлээп алыр пунктуларже тараа сөөрттүрүнүң ажылын организастаарынче хемчег албаан, ооң түңнелинде Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем районнарның колхозтарының шаңнарында күрүнеге садар ужурлуг хөй санныг тараалар мөөнежип чыдып турар.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктааткаңы болза:

1. Улуг-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем Таңды болгаш өске-даа районнарның чамдык колхозтарының удуртукчуларының талазындан ангылап ажаар депшилгелиг аргазы херекке албаан болгаш тарааларның четче бышкан манааш, дүжүт ажаап алыышкынының темпилерин саададып турар хоралыг практиканы буруу шавар.

2. СЭКП райкомнарынга, колхозтар даргаларынга, МТС-тер болгаш совхозтар директорларынга даалганы болза:

а) тараа культураларының ажаап алыышкынын чүгле ангылап ажаар арга-биле чорудар, ол сорулга-биле жаткаларны болгаш подборщиктерни бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын хандырар, «Барлык» совхозтуң үлегери-биле бүгү-ле кожуглуг комбайннарны ангылап ажаар аргага таарыштыр кылыр болгаш ол депшилгелиг методту херекке албас кижилерге шыңгыы харысалга хүлээдир;

б) техниканың, тараа хүлээп алыр пунктуларның дүн-хүн иштинде ажылдаарын болгаш район төптеринде база Кызыл хоорайда сайгарылга баазазында нийтиниң чемненилге черлериниң ажылын эки организастап тургаш, дүжүт ажаап алыышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаарын кыска хуусаада база чидириг чокка чорударынче бүгү күштү болгаш хөреңгилерни мобилизастаар;

в) дүжүт ажаап алыышкынының үезинде политиктиг болгаш агитас-массалыг ажылды күштелдирер, ажаап алыышкында ажылчы чоннарның культура-амыдырал хандырылгазын экжидер, хову турлагларынга болгаш бригадаларга нийтиниң чемненилгезин организастаар.

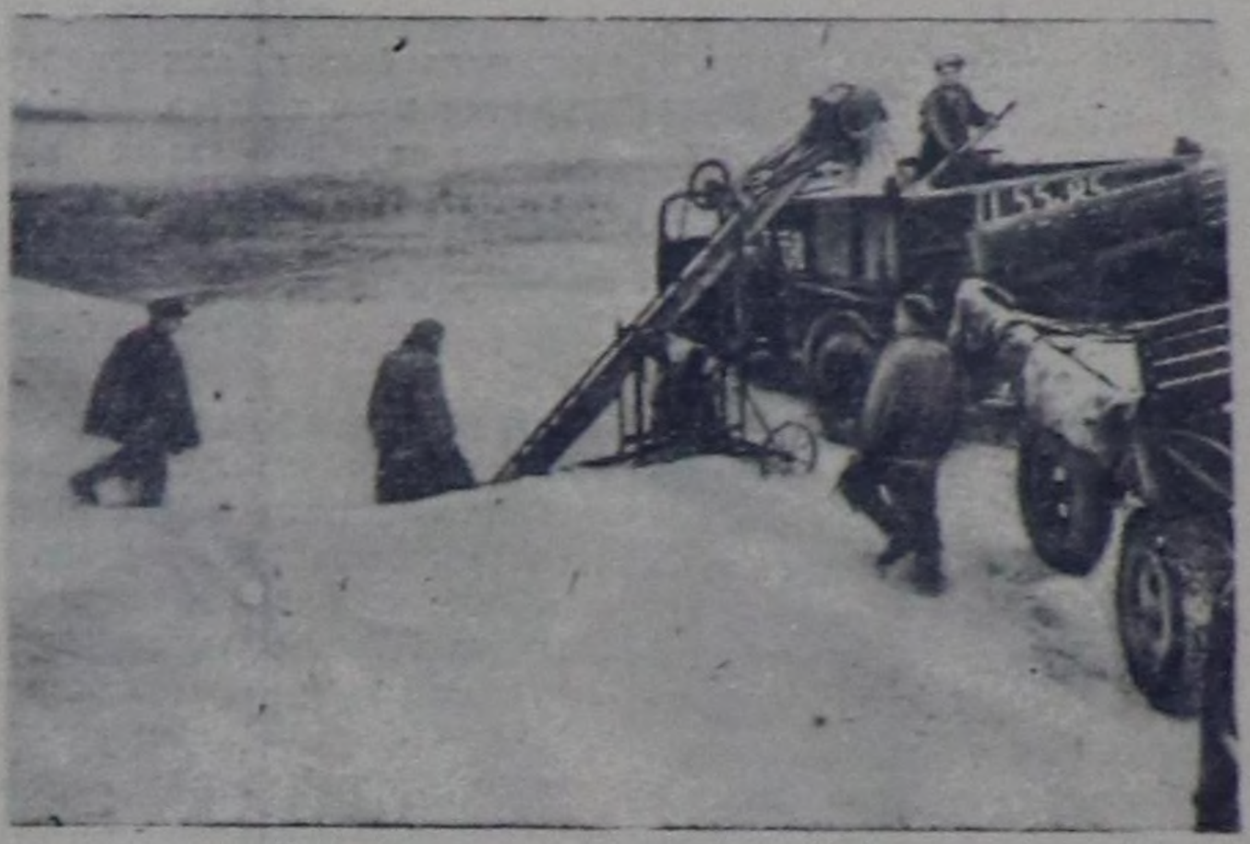

Чурукта: «Межегей» совхозтуң шаңындан Бай-Хаактың тараа хүлээп алыр пунктузунче тарааны чедирери-биле чүдүрүп турары.

АЖААП АЛЫЫШКЫНДА ДҮВҮРЕНЧИГ БАЙДАЛ

Тараа—бүгү чоннуң байлаа, ону чогуур өйүнде, чидириг чокка ажаап алыры—бүрүне ужур-дузалыг чугула сорулга болур. Областың шөлдеринде тараа массалыг бышкан, дүжүт алыышкынының фронтузу хүн бүрү улам-на калбарып турар. Ындыг-даа болза, бо чугула кампанияның ажылы чамдык черлерде онза хожудап турарын база айтыр херек.

Кандыг-даа ажылдың чедиишкинниг болуру анаа баш бурунгаар хынамчалыг белеткелден болгаш организастыг удуртулгадан хамааржыр. Ол сорулганы Шагаан-Арыгның машина-трактор станциязы күүсетпээн, дүжүт алыышкынынга белеткелди багай организастаан. Бо дугайын «Партияның XX съездизи» база Ленин аттыг колхозтарның хову турлагларында ажылдың баштайгы хүннери тодаргай көргүскен.

Ленин аттыг колхозтуң Көк-Хаакта ийиги хову бригадазында беш комбайннар бар, а август 18-тен 25-ке чедир ажаап алдынган тараа чүгле 52 гектар. Чылдагааны чүл? Бол-ла чүве, техниканың дески ажылдавайн, үргүлчү үрелип турарында. Чүгле О. Б. Чорбааның «С-4», Н. Г. Винокуровтуң «С-6» комбайн агрегаттары ажылдап турар, а ийи «С-4», бир «С-6» комбайннар үрелген тургулаар. Ол участокта 277 гектар кызыл-тастың бышканы сывы сынып кагжаар четкен, а ында лафеттиг жатка чок. Тарааны ангылап ажаап алырының үлегерлиг аргазын Улуг-Хем районнуң МТС-тиң болгаш колхозтуң удуртукчулары амга чедир үнелевейн турарын ол факт база көргүскен.

Районнуң колхозтарында август 25-ке чедир ажаап алдынган 1350 гектар тарааның иштинден лафеттиг жатка-биле чүгле 446 гектарның тараазы кестинген. «Улуг-Хая» колхозта 510 гектардан чүгле 180 гектарны ангылап ажаар арга-биле чорутккан, а сөөлгү хүннерде лафеттиг жаткаларны шуут ажыглавастаан.

Хову турлаанга 3 км чедирбейн арада каапкан ийи «С-6» комбайннарны орук ара көрдүвүс. Ооң бирээзиниң башкарыкчызы Александр Архипович Путиловскийниң чугаазы болза:

— Мээң комбайным сөөртүр трактор чогундан август 23-тен эгелээш 4 хүн ээн ховуда хей туруп келди, а бодум чүгле ону даңныылдаардан өске ажыл чок. Чанымда комбайнны колхоз турлаанга аппарып септээри-биле сөөртүп келген. Ону септевээн-даа, турлагга-даа чедирбейн, хайгаарал чок ховуда каапканы хомуданчыг.

Ол ийи комбайннарның чанында «ГАЗ-67» маркалыг № 09—71 автомашинаны сонуургап айтырарывыска эш Путиловский—МТС-тиң кол инженери Н. И. Баходдинниң үрей мунгаш, каапканы машиназы—деп, шала эпчоксунган байдалдыг харыылады.

Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып боттандырар болгай. Оларның политиктиг билиин болгаш ажылга мергежилин бедидер, амыдыралчы негелделерин хандырар айтырыг база кошкак тургустунган.

Көк-Хаак турлаандан Шагаан-Арыгга чедир 30 км. Ол аразынга Н. К. Таспаакай август 26-да чадаг кылаштап четкен. Ооң «С-4» комбайнының бизи сынган, ону МТС-ке барып былдырып алыр дээш үш хүн машина-даа, аът-даа тыппаан. Ол ышкаш Баян-Кол ховузунда апарып каапканы комбайнер А. А. Путиловскийниң аъш-чем байдалын база сонуургап көрбейн турар. Ындыг чижектерни өске-даа хову турлагларындан көргүзүп болур.

Септелгениң багай тургустунганы, техникага кам чок байдал СЭКП райкомунуң секретары эш Градобоев, райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый талазы-биле инспекциязы эш Байкалов болгаш МТС-тиң директору эш Поминов оларга билдингир турбуже, ындыг четпестерни дарый чайладырынче боттуг хемчег албайн турары канчап-даа таарышпас.

Колхозчу тараажыларның болгаш механизаторларның ортузунда партийжи-организастыг болгаш масса-политиктиг ажыл кошкак. Хову турлагларында чүгле агитхуудустардан өске кескү агитацияның кандыг-даа шимелделери кылдынмаан, көргүзүг самбыралары чок. Үндүрген шиитпирниң күүселдезин хынавас, негелде чок шак ындыг удуртулганың түңнелинде күш-ажылдың чуруму чамдык черлерде дыка багай тургустунган.

Ленин аттыг колхозтуң Бай-Даг белинде хову бригадазы август 26-да дүштекиниң 10 шак чедир ажылдап эгелевээн турган. МТС-тиң трактор, колхозтуң хову бригадаларының бригадирлер-даа, учётчик-даа чок болган. Шак бүрүзү үнелиг ылаңгыя ажаап алыышкынның амгы үезинде удуртулганы ынчаар кошкадып болбас.

Алдыы-Шынаада 150 гектар куруза бар. Ооң үнүжүнүң чаагайы чүгле Улуг-Хем районда эвес, областа безин ховар. Ол үнелиг культураны силостаарынга МТС-тиң чорудуп бергени «СК-2Б» комбайны үрелгеш, ында хамык колхозчуларны август 18-тен 25-ке чедир ажыл чок манадып келген. Ону МТС-ке чедирип бергеш, ындыг маркалыг өске комбайн эккелген. Оозу база үрелген, август 26-да бүдүн хүн ында звенону манадып хүнзээн. МТС-тиң трактор бригадазының, Ленин аттыг колхозтуң ында хову бригадазының удуртукчулары Мазковкин биле Доспанай олар бо дуганын улуг херек кылдыр көрбейн турары шын эвес.

В. БАИР,
«Шынның» тускай корр.

Фото чурук улам-на бүзүредип турар.

Чурукта: Баян-Колдуң ээн ховузунда аппарып каапканы Шагаан-Арыг МТС-тиң «С-6» ийи комбайннары.

Фото В. Лутковтуу.

* *

Таңды районнуң „Найырал" колхозунуң даргазы эш МИХЕЕВКЕ
Партия организациязының секретары эш ЧУДАКОВКА

Тараа дужаалдазының планын чедиишкинниг күүсеткени-биле «Найырал» колхозтуң эр, херээжен колхозчуларынга болгаш МТС-тиң механизаторларынга партия обкому болгаш облкүүском байыр чедирип, көдээ ажыл-агый артели пландан ажыр тараа дужаалдазын үргүлчүлээр, дүжүт ажаап алыышкынын кыска хуусаада чорудар, бодун бедик шынарлыг үрезиннер-биле бүрүн хандыртынар, күрүнеге эът, сүт, дүк дужаарын чоокку үеде доозар, мал ажылынга быжыг чем-суурну тургузар болгаш мал кыштагладыышкынынга эки белеткенир деп идегелин илередип тур.

СЭКП-ниң Тыва обкому. **Область Совединиң күүскому.**

Таңдының „Найырал" колхозта

Пландан ажыр 800 тонна тарааны күрүнеге

Бии-Хем районнуң эр, херээжен колхозчуларының, совхоз ажылчыннарының, тускай эртемниглериниң болгаш механизаторларының Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыы бистерни сорук кииргеи. Ол кыйгырыгны колхозтуң хову болгаш Бай-Хаак МТС-тиң трактор бригадаларынга, комбайннер агрегаттарынга, шаңнарга калбаа-биле таныжып көргеш, тодаргай хүлээлгелерни алган бис.

Бо чылын бистиң колхозувус нийтизи-биле 3700 гектар тараа культураны ажаап алыр. Бистиң колхозтуң шөлдеринде тарааның үнүжү эки. Август 15-тен эгелеп Алдын болгаш Каъп ховуларынга кызыл-тасты лафеттиг жаткалар-биле кестирип эгелээн болгаш кезип каан тарааны 20-ден эгелеп подборщиктиг комбайннар-биле бастырып ажаап ап эгелээн бис. Тараазының дүжүдү ортумаа-биле 13—15 центнер, а чамдык участоктарга 18—20 центнер арыг тарааны амбарлап ап турар бис.

Тараа культураны массалыы-биле ажаап эгелээнде бээр 8 хонуктуң иштинде 1323 гектар шөлдүң тараазын кестирген болгаш ооң иштинден 776 гектар шөлдүң тараазын бастырып ажаап алган бис. Бо чылын колхоз күрүнеге 850 тонна тарааны бээр планныг тургаш, август 28-те 855 тоннаны кииргеи бис. Ам пландан дашкаар 800 тонна эң эки шынарлыг арыг чаагай тарааны күрүнеге бээр, дүжүт ажаап алыышкынын сентябрь 10-да доозар деп колхозчулар болгаш механизаторлар хүлээнген.

Ам дүжүт ажаап алыышкынында 6 жаткалар, 12 комбайннер, 10 ажыг автомашиналар болгаш элээн каш аъттар, тевелер ажылдап турар. Дүжүт ажаап алыышкынында колхозчуларның болгаш механизаторларның күш-ажылын шын организастаан. № 1 хову бригадазы (бригадири эш Тюдешев). № 2 бригада (бригадири эш Полунин) аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турар. Хову болгаш трактор бригадалары эртен 6 шактан дүнекиниң бир шакка чедир ажылдап турар. Эш Полунин удуртканы № 2 бригада мурнакчы болуп турар деп чүвени айтыр херек.

Дүжүт ажаап алыышкынынга механизаторлар Харченко, Романов, Одежкин, Коровин, Казанцев, Яговцев, ооң кадайы Елена Яговцева, колхозчулар О. Норжун-оол, Чехачев, Монгуш Макар, Семеранов, Терехова олар бедик көргүзүглерни чедип алган.

Бистиң дүжүт ажаап алыр ажылывыска Кызылдың үлетпүр бүдүрүлге, албан черлериндеп шефтеп келген эштер улуг дузаны көргүскен. Ылаңгыя Л. Савчук, А. Попова, М. Плауткина, В. Наумова, В. Неделина олар хүн бүрүнүң ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Механизаторларның болгаш колхозчуларның нийти чемненилгезин багай эвес организастаан бис. Ийи бригадаларның төптеринде столоваяларны колхоз бодунуң күзели-биле организастаан.

Партия организациязы колхозчуларның болгаш механизаторларның ортузунга партийжи-политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдарны чорудуп турар. Бригадаларга агитлистоктарны, хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларын доктаамал үндүрүп, солуннарны, журналдарны үргүлчү чедирип турар. Стол оюннарын бригада санында тургусхан. Кино чуруктарны көргүзүп турар. Партия организациязының масса политиктиг болгаш организастыг ажылы дүжүт ажаап алыышкынының чедиишкинниг чорударынга улуг салдарны чедирип турар.

Бүгү колхозчулар болгаш механизаторлар күрүнеге тараа белеткээриниң планын Таңды районга чүгле бир дугаарында күүседир дээш эвес, харын дүжүт ажаап алыышкынын районнуң колхозтарын мурнап доозар, пландан дашкаар 800 тонна тарааны күрүнеге садар дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Н. МИХЕЕВ.
«Найырал» колхозтуң даргазы.

Чурукта: Бай-Хаак МТС-тиң комбайнеру В. Яговцев болгаш штурвальчик Е. Яговцева оларның подборщикти үстеп турары. Бо сезонда олар 70 ганы лафет-биле кестирген болгаш 150 ганы подборщик-биле ажаап алган.

Фото С. Феоктистовтуу.

10 хонукта доозар бис

Бо чылдың чазы соок, орай болган-даа болза, бистиң бригадавыстың кежигүннери часкы тарылганы кыска хуусаада эрттирер дээш күжениишкинниг ажылдааннар. Шык базырыышкынын чогуур хуусаазында чорутккаш, бүгү тарааларны сөөттүг үрезиннер-биле агротехниктиг хемчеглер ёзугаар тараан. Колхозчуларның болгаш механизаторларның бердинген күш-ажылы байлак дүжүттү өстүрген.

Бистиң бригадавыстың шөлдеринде 1161 га кызыл-тас, 600 га чиңге-тараа, 180 га сула болгаш оон-даа өске культуралар бар. Августуң 25-те дүжүт ажаап алыышкынынче кирген бис. Үш ажыл хүнүнүң дургузунда механизаторлар 397 га кызыл-тасты, 159 га чиңге-тарааны лафеттиг жаткалар-биле кестиргеш, бастырып эгелээннер. Депшилгелиг ангылап ажаар арга тарааны кургадыр, каш катап арыглаар дээн ышкаш артык шүүделдерни үндүрбейн, күрүнеге дүрген дужаар арганы берип турар. Ийи хүннүң дургузунда бистиң бригадавыстан 220 тонна тараа күрүнениң шыгжамырынче кирген.

Бай-Хаак МТС-тиң бисте келген механизаторлары колхозчулар-биле бир демниг ажылдап, улуг дузаны чедирип турарлар. Ылаңгыя комбайнер Залуцкий хүнде 8 га тарааны бастырар тургаш, 15—23 ганы бастырып, а лафеттиг жаткада В. Ермолаев 15 ганың тараазын кестирер тургаш, 21—24 ганы кестирип турар. Бригаданың өске кежигүннериниң шаңда ажылдап турар В. Семиранованың, кывар-чаар материалдар сөөртүкчүзү О. Норжун-оолдуң кызымаккай ажылын демдеглээр херек.

Боттарының бүгү күжүн болгаш курлавырларын санап көргеш, бистиң бригадавыстың кежигүннери дүжүт ажаап алыышкынын 10 хонуктуң дургузунда доозар деп турарлар.

П. ТЮДЕШЕВ,
№ 1 бригаданың бригадири.

Чөөн Сибирьниң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер талазы-биле конференция хагдынган

ИРКУТСК. (СЭТА). Чөөн Сибирьниң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер талазы-биле ССРЭ-ниң Күрпланы-биле болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели-биле кады ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының чыылдырган конференциязы август 26-да болунуң ажылын дооскан. Чөөн Сибирьниң эртем болгаш улус ажыл-агыйының эң чугула айтырыгларының талазы-биле 700 ажыг илеткелдерни чугаалажып көрген.

Чөөн Сибирьниң бойдус байлактарынга болгаш онзагай байдалдарынга чогуур үнелээшкинни конференцияның хүлээп алган шиитпиринде берип, ооң-биле холбаштыр бүдүрүкчү күштерни хөгжүдериниң эртем болгаш практика талазы-биле кол-кол айтырыгларын тодаргайлаан.

ССРЭ-де бар чылыг-энергетика болгаш ыяш курлавырларының 50 ажыг хуузу Чөөн Сибирьде көөңнеттинген. Чижээлээрге, мында хөмүр даш АКШ-тыында барынга бодаарга, оортан дыка хөй. Демир рудаларының курлавырлары 10 миллиард чыгам тонна болуп турар. Өңнүг металлдар-биле, руда эвес болгаш өске-даа ажыктыг казымалдар-биле Чөөн Сибирь онза байлак.

Чөөн Сибирьге одаар чүүл үлетпүрү, бирги ээлчегде хөмүр даштың ажык арга-биле казылдазы калбак хемчээлдерге хөгжүүр ужурлуг деп түңнелди конференция кылган. Кокстаалыр хөмүр даштың Мурнуу-Якутия бассейнин шиңгээдип алырын улуг ужур-дузалыг кылдыр көрген. Газтыг болгаш шоолуг изитпес хөмүр даштарны кокстаалдырарының чаа технологиязын ажылдап кылырынче база улуг кичээнгейни салып турар.

Чер-черниң чиик өртектиг хөмүр даштарынга үндезилээш одалга-биле ажылдаар күчүлүг элээн хөй электростанцияларны болгаш Сибирьниң хемнеринге камналгалыг улуг гидроэлектростанцияларны тударын сүмелеп турар. Одалга-биле ажылдаар болгаш ылаңгыя гидравликтиг станцияларны тударының хуусааларын болгаш өртек-үнезин чиигедирин шиитпирлиг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар.

Чурукта: конференцияның нийти залында.

Кайгамчык хөй одалга-энергетика болгаш минераль-чиг-эт курлавырларынга үндезилээш, индустрияның эң чугула адырларын, бирги ээлчегде кара металлургияны хөгжүдерин конференция сүмелеп турар. Бирги ээлчегде Иркутск областа Тайшеттиң металлургия заводун тударын чогумчалыг кылдыр көрген. Өске-даа экономиктиг районнарга металлургияның элээн каш улуг заводтарын дараазындагы чылдарда тударын төлевилеп турар.

Өңнүг металлургияның мурнунга калбак перспективалар ажыттынып турар. Чаа бүдүрүлгелерни тударын сүмелеп турар: рудалардан бүгү-ле ажыктыг чүүлдерни харутда алырын бирги черге ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар.

Химия үлетпүрү Чөөн Сибирьге кол адырларның бирээзи болу бээр. Химияның ийи улуг бүдүрүлгелерин туткан турар, оларның аразынга кылымал волокнону, пластиктиг бүдүмелдерни, резина-техника кымыгларын, удобрениелерни ажылдап кылыр талазы-биле бүдүрүлгелер турар.

Машина тудуунда ажылдап турар бүдүрүлгелерни хөгжүдүп калбарттырын болгаш специализастаарын бирги ээлчегниң сорулгазы кылдыр санап турар. Ол сорулга-биле машина тудуунуң, станок тудуунуң болгаш металл ажылдап кылырының хөй-хөй заводтарын чааттырын төлевилеп турар. Ооң-биле кады элээн каш ындыг заводтарны туткан турар. Ол программаны боттандырганының ачызында Чөөн Сибирьге машина тудуу 15 катап өскен турар.

Транспорттуң бүгү хевирлери, тудуг индустриязы, ыяштың болгаш ыяш болбаазырадылгазының үлетпүрү, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрү улам ынай хөгжүүр. Геологиин шинчилел ажылдары калбак хемчээлдерге үргүлчүлээр.

Кедээ ажыл-агыйның эң чугула сорулгалары болза, тарылга шөлдерин улам ынай калбарттыры, малдың баш санын көвүдедири, чер болгаш мал ажылының культуразын бедидери болур ужурлуг. Экономика болгаш бойдус байдалдарынга дүүштүр зоналар болгаш районнар аайы-биле, районнарның иштинге—колхозтар болгаш совхозтар аайы-биле ажыл-агыйны чорударының, кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастаарының эртем талазы-биле үндезилеттинген системаларын нептередириниң эргежок чугулазын шиитпирде айтып турар.

Чөөн Сибирьниң экономиктиг административтиг район бүрүзүнүң хөгжүлдезинге кол-кол угланыышкынны конференция айыткан.

Конференцияның шиитпиринде эртемниң сорулгаларынга улуг кичээнгейни салган. Минеральдыг курлавырларны илередип тывар, одаар чүүл үлетпүрүн, даг ажылын, энергетиканы, металлургияны, химияны, тудугну, транспортту болгаш кедээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарын чорудары төлевилеттинген. Сибирьге эртемниң албан черлериниң четкизин калбаа-биле хөгжүдер дугайында ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының ажылдап кылган планын чүүлдүгзүнүп көрген.

Конференция болунуң көрген материалдарынга үндезилээш, Чөөн Сибирьниң бүдүрүкчү күштерин 15—20 чылдарда комплекстиг хөгжүдериниң гипотезин ажылдап кылырын эргежок чугула деп санаан.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының бүдүрүкчү күштерни өөренип шинчилээр талазы-биле чөвүлелиниң даргазы академик В. С. Немчинов конференцияның ажылының түңнелдерин үндүрүп, чүве чугаалаан.

Чөөн Сибирь конференциязынга болгаш ооң мурнунда Красноярскиге, Иркутскиге, Кызылга, Якутскиге, Улан-Удэге болгаш Читага болган девискээр аайының чөвүлел хуралдарынга Чөөн Сибирьниң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдериниң элээн хөй калбак айтырыгларының талазы-биле каш-даа чүс илеткелдерни дыңнаан деп оратор медеглээн.

Бүгү талазы-биле чугаалажып көргениниң түңнелинде минераль болгаш үнүш чиг-эдиниң курлавырларын, энергетиканы, транспортту болгаш кедээ ажыл-агыйны чоокку чеди чылдарда болгаш элээн ырак үеде хөгжүдериниң перспективаларын эртем талазы-биле үнелеп көрген, СЭКП-ниң XX съездизиниң чурттуң чөөн талакы районнарынга үлетпүр болгаш транспорт тудуунуң дугайында шиитпирлерин күүседир талазы-биле техника-экономиктиг сүмелер бердинген.

1959—1965 чылдарда улус ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле чогаадырын план органнарының доозуп бар чыдар чеди чыл планының төлевилелинге бо эртем илеткелдери хөй-нийтиниң болгаш эртем-техниканың калбак экспертизазы ужур-дузалыг болур. Ооң-биле кады конференция болза 1975 чылга чедир үеде улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чиңгине планын тургузарынга улуг болгаш чугула эге материалды берип турар.

Чөөн Сибирьге 10—15 чылдарның дургузунда металлургияның үшкү баазазының бүдүрүлгелериниң тудуу боттанган болгаш металлургияның Забайкальеге дөрткү баазазының тудуу эгелээн турар. Чөөн Сибирь болза Совет Эвилелиниң хөй энергия болгаш хөй одаар чүүл бүдүрүлгелериниң кол району болу бээр. Барыын Сибирьниң болгаш Уралдың чаңгыс аай энергетиктиг системалары-биле тудушкак Чөөн Сибирьниң чаңгыс аай энергетиктиг системазы тургустунган турар. Чөөн Сибирьниң девискээр талазы-биле чамдык үлетпүр комплексилери демир оруктуң чаа шиңота шугумнары-биле — Соңгу-Сибирьниң демир оруунуң магистралы-биле, а ол ышкаш Мурнуу-Сибирь магистралының Мурнуу-Байкал-Тыва участогу-биле тутчу берген турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге байырлыг чагааны конференцияның киржикчилери улуг өөрүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Конференцияның пленарлыг хуралынга Тываның перспективтиг хөгжүлдезиниң дугайында СЭКП Тыва обкомунуң секретары эш С. К. Тока август 19-та илеткел кылган.

Чурукта: эш С. К. Токаның илеткел кылып турары.

Мал чемнериниң белеткелинде мурнакчыларның үлегери-биле

* * *

Социалистиг чарыштың эгелекчилеринде

Бии-Хем районнуң колхозтары мал чемнериниң курлавырларын тургузар дээш улам шиитпирлиг-биле ажылдап, областың кедээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилеринге үндүрген кыйгырыында социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар.

Бо чылдың август айның 25-те түңнелди ёзугаар алырга, «Кызыл сылдыс» колхоз (даргазы Шевцов, парторганизация секретары Шойлаа) сиген белеткелиниң планын 149,2 хуу, силозтуун—133,1 хуу күүсеткен. Районда 4 колхозтар сиген белеткелиниң планын, 3 колхозтар силос салыышкынының планын ажыр күүсеткен болгаш олар малга немелде чемнер белеткээрин үргүлчүлеп турар.

Район нииттизи-биле сиген белеткээриниң планын 97,6 хуу, силос салыышкынын 86,9 хуу күүсеткен.

Тарааның байлак дүжүдүн ажаап алыр ажыл болгаш күрүнеге садары «Кызыл таразчын», «Тиилелге» колхозтарда эки чоруп турар.

Малга чем белеткелинде

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң Ээн-Сугда сигенчилер звенозунда ажылдап турар Чигжил, Лопсан, Лоовай, Дарыйгы олар хүн онаалгазын ийи дакпыр күүседип малга чем белеткелинде мурнакчы ажылдап турарлар.

М. Кенден.

* * *

Булуң-Терек чеди чыл школазының башкылар коллективи Чаа-Хөлдүң «Бурунгаар» колхозунуң малга чем белеткеп алырынга болгаш бедик дүжүт ажаап алырынга киржир хүлээлгени алган. Башкылар Енден, Товариштай, Дыртый-оол, Доржу, Өргендей олар баштайгы хүннерден эгелээш сиген кезеринге эки ажылдап келгеннер.

Башкылар сиген белеткээриниң болгаш силос салырының планын чедир күүседир дээш ажылдап турарлар.

Н. Хемер-оол.

* * *

Өвүр районнуң ажылчын, албанхаакчылары «Кызыл тук» колхозтуң силос салырынга дузалашканнар. 5 ажыл хүнүнде 215 тонна силос кирер оңгарны каспышаан, оңгаүны долдуруп берген. Хол-биле сиген кезеринге Доос-Кара, Мөге, Кызыл-оол, Кончай-оол олар бөлеринге Шумова, Яблонская, Маадыр-оол мурнакчы ажылдааннар.

О. Күр-Седи.

* * *

Бии-Хем районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозтуң Борбак-Арыгда, Шонатыда малга чем белеткеп турар сигенчилери 70 тонна сигенни кескеш сараатап алган.

О. Ендан.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң № 2 хову бригадазы 200 тонна сиген белеткээр планныг, херек кырында 210 тоннаны бөлүп сарааттааннар. Орус-оол, Даңзын, Кызыл-оол, Дамдын дээш өске-даа сигенчилер хүнде кезер планын доктаамал 150 хуу күүседип турарлар.

О. Чүлдүм.

«X Улуг хурал» колхозта

БАЯН-КОЛ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң «X Улуг хурал» кедээ ажыл-агый артелиниң № 2 болгаш № 3 хову бригадалары мал чеми белеткээриниң талазы-биле онаалданы чедиишкинниг күүсеткеннер.

№ 2 бригада (бригадири эш Хопенчик) 6500 центнер сигенни, 1000 центнер силосту, № 3 бригада (бригадири эш Буянов) 4000 центнер сигенни, 12000 центнер силосту белеткээн. Малга чем курлавырларын белеткээрин бригадалар ам-даа үргүлчүлеп турар, а колхоз сиген белеткелиниң нийти планын 79 хуу күүсеткен.

Эш Хопенчиктиң бригадирлээни № 2 бригада августуң 25-те тараа ажаап алыышкынынче кирген. Дараазында хүнде 3 тонна кызыл-тасты күрүнеге саткан. Тарааның дүжүдү дыка чаагай. Кызыл-тастың газыындан 12 центнер, арбайындан 20 центнер дүжүттү ап турар.

Колхоз күрүнеге садар 150 тонна эъттиң планын август 26-да күүседипкен. Хойнуң күскү кыргылдазы чоруп турар. Баштайгы хүннерде 1,5 тонна дүк кыргыттынган. Хой санындан-на 400 грамм агарны кыргып алган.

С. МОНГУШ.

Дээре ажылдыг бригада

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозу эрткен неделяге чедир силос салырының планын 84.6 хуу күүсеткен. Мал чемнери белеткээр бригадаларның аразында эш Ажы-оолдуң удурткан бригадазы 540 тонна сигенни белеткээн болгаш онаалдазын күүседир чыгай берген. Эштер Барыңмаа, Болат, Нордуп хол кадырлары-биле сиген кезер нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Д. СПИРИН.

Ажылчы чоннарның чагааларын кичээнгейлиг көөр

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин Коммунистиг партия амыдыралга боттандырбышаан, ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейин болгаш инициативазын бүгү хемчег-биле хөгжүдеринче угланган чугула хемчеглерни боттандырып турар. Партия, совет, профэвилел болгаш өске-даа организацияларның ажылдакчылары массалар-биле сырый харылзаалыг болурун, оларның негелделерин барымдаалап көөрүн болгаш оларның саналдарынга дыңнангыр болурун партия олардан негеп турар.

Чер-чер органнарынга-даа, төп-даа органнарга сөөлгү чылдарда ажылчы чоннарның чагааларының көөри дыка өскен. Чагааларның хөй нуруузунда-ла Совет күрүнениң өзүлдезиниң болгаш чечектелиишкининиң дугайында, совет, ажыл-агый, профэвилел болгаш партия органнарының аппаратының ажыл чорудулгазын экижидер болгаш сайзырангайжыдар дугайында сагыш салыышкын сиңниккен. Ажылчыннар, колхозчулар болгаш албанхаакчылар чагааларынга болгаш билдириишкиннеринге чүгле боттарының хуузунда айтырыгларын салып турар эвес, харын база четпестерни илередип, чамдык удуртукчуларны шүгүмчүлеп, ажылды экижидер хемчеглер дугайында боттуг саналдарны киирип, партия болгаш күрүне тургузуушкунунуң эң-не янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле санал-оналын чугаалап турар. Бо чорукта совет социалистиг демократияның улам ынайгы хөгжүлдези-биле күштелген ажылчы чоннарның политиктиг бедик идепкейи илереттинип турар.

Чоннуң культура-амыдырал херегледерин болгаш негелделерин хандырар хүлээлгелиг хөй-хөй организацияларның, албан черлериниң болгаш бүдүрүлгелерниң ажылында улуг четпестер бар дээрзиниң дугайында ажылчы чоннарның хөй санныг хомудалдары болгаш билдириишкиннери ооң-биле кады чугаалап турар.

Күрүнениң хөй-ле чер-чер болгаш төп албан черлеринде база ведомстволарында, партия комитеттеринде, профэвилел болгаш өске-даа хөй-нийти организацияларынга ажылчы чоннарның хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин ёзу барымдаалап, бюрократсыг ёзу-биле көрүп, ол чугула херектиң „политиктиг ужур-дузазын херексевейн турар деп СЭКП Төп Комитеди «Ажылчы чоннарның чагааларын, хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин шиитпирлеп көөрүнде улуг четпестерниң дугайында» чоокта чаа үндүрген доктаалында айтып турар. Чагааларны болгаш билдириишкиннерни чогуур өйүнде тодаргайлап көрбес, харыылар нургулайында-ла эреңгей бижимелдер болуп турар, чагаалар-биле ажылды нургулайында кым-даа хынавайн турар.

Кээп турар кижилерни совет болгаш хөй-нийти организацияларында хүлээп алыры хөй таварылгаларда четпес организастаттынган. Албан черлериниң, ведомстволарның, бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларының чамдык удуртукчулары хамаатыларны боттары хүлээп алырындан ойталап, ол ажылды чорударын ийиги чергениң ажылдакчыларынга идегеп турар. Чамдык албан черлеринге кижилерде ажылчы чоннар эртирилге алыр дээш шак-шагы-биле манаар ужурга таваржып турар, хүлээп алыышкынны чүгле чоннуң хөй нуруузу ажылдап турар шактарда кылып турар. Чамдык албан черлеринде болгаш ведомстволарда турары чугула эвес комендатуралар болгаш эртирилге бюролары бар болуп турар. Азербайджанның, Молдавияның, Казах ССР-де Алма-Ата областың, Украин ССР-де Сталино областың хөй-хөй албан черлеринде, а ол ышкаш Орук харылзаа министерствозунда болгаш РСФСР-ниң Кедээ ажыл-агый министерствозунда хүлээп алыышкынга кирери дыка берге.

Чер-черниң хөй-хөй совет, ажыл-агый болгаш өске-даа органнарының талазындан хомудалдарны чогуур үезинде эвес болгаш эреңгей көрүп турарының ужурунда чер-черге-ле шиитпирлеп болур болгаш шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар дугайында ажылчы чоннар партияның болгаш чазактың төп органнарынга кээр, ынаар бижиир ужурга таваржып турар.

Эвилелдешкен республикаларның, совет болгаш ажыл-агый органнарының эргелерин калбартканы-биле холбаштыр ажылчы чоннарның чугула херегледерин хандырарынга таарымчалыг апарган болдунар аргалар четпес ажыглаттынып турар. Совет хоойлуларны ажылчы чоннарга эвээш тайылбырлап турар. Чамдык хамаатыларның үндезин чок дилеглерин болгаш негелделерин чамдык ажылдакчылар көргеш, оларга дорт харыы бербейн. Оларның негелделериниң үндезин чогунуң болгаш хоойлуга таарышпазының дугайын чугаалап бербейн турар.

Ажылчы чоннарның чагааларын болгаш билдириишкиннерин шын эвес көөрүнүң фактылары бистиң албан черлеривиске болгаш организацияларывыска туруп болбас. Ындыг чоруктар чүгле ажыл чылзыр чоруктуң болгаш кижилерни тоовас чоруктуң буруулугларын чымчак көөр, ажыл саададыкчыларынга хемчег хүлээтпес партия болгаш совет органнарга болдуна бээр. Ынчаарга В. И. Ленин кандыг-даа албан дужаалдыг дүжүметтиглер-биле болгаш бюрократтар-биле тааржып болбас деп өөреткеш, ажыл чылзырының фактыларын хөйнүң мурнунга сойгалап илередирин айыткан. Ындыг херектерни бюрократсыг албан черлериниң иштинге ааттырбайн, а чүгле шыңгыы хемчег алыр дээш эвес (доңгулуп каары четчир-даа болза), харын нийтиге дыңнадып билиндирер дээш ажык судка киирери эргежок чугула деп Ленин бижээн.

Ажылчы чоннарның чагааларын, билдириишкиннерин болгаш хомудалдарын тодаргайлап көөрүнде четпестерни чайладырын партия, совет профэвилел болгаш өске-даа органнардан СЭКП Төп Комитеди болунуң доктаалында негеп турар. Чагааларны болгаш хомудалдарны тодаргайлап көөр болгаш шиитпирлээр ажылды, боттарын баштап турар албан черлеринге болгаш ведомстволарынга кээп турар кижилерни хүлээп алырын шын тургузары дээш партия, күрүне болгаш хөй-нийти организацияларының удуртукчулары боттары шуут харыысалгалыг болур ужурлуг. Кижи бүрүзү бодунуң билдириишкининге үзе шиитпирлеттинген харыыны шуут ол-ла черинге алган турарын хандырар херек. Чоннуң хүн бүрүдеги херегледелинге сагыш салынгыр болуру, чагааларны болгаш билдириишкиннерни кичээнгейлиг көөр чорук—кандыг-даа ажылдакчының ажылга ленинчи стилиниң чарлып болбас шынары болур.

Партия организациязы бюрократизмниң, чүве тоовас болгаш ажыл чылзыр чоруктуң кандыг-даа илерээшкиннери-биле демисежир, совет албан чери бүрүзүнге ажылчы чоннарның херегледерин кичээнгейлиг көөрүн магадылап турар корум-чурумну хандырарын чедип алыр ужурлуг. Ажылчы чоннарга таарымчалыг үеде хүлээп алыышкынның тодаргай хүннерин, шактарын, ооң иштинде бежээки шактарны совет, партия, профэвилел органнарынга, бүдүрүлгелерге болгаш албан черлеринге доктааткан турар ужурлуг.

Партия, күрүне болгаш хөй-нийти организацияларының удуртукчулары чагааларны болгаш билдириишкиннерни анализтеп көөр хүлээлгелиг. Ындыг анализ чамдык участоктарда четпестерни илередиринге болгаш оларны чайладыр хемчеглерни чогуур өйүнде алырынга дузалаар. Ынчангаш билдириишкиннерниң болгаш хомудалдарының буттулуушкунунуң чылдагааннарын чайлаттынар. Совет хоойлуларны хажыдып, ажыл чылзыр чорук бар черлерден хомудалдар колдуунда-ла кээп турары чажыт эвес.

Хомудалдарны болгаш билдириишкиннерни хынаарынче болгаш тодаргайлап көөрүнче Советтерниң депутаттарын, партия обкомнарының, крайкомнарының, эвилелдешкен республикаларның компартиялар ТК-ларының, хоорикомнарының, райкомнарының, ревизия комиссияларының кежигүннерин, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нийти организацияларының активин хандырары дыка чугула. Чагаалар-биле болгаш билдириишкиннер-биле ажылды күүскомнарның хуралдарынга, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң сессияларынга, партия, профэвилел, комсомол комитеттериниң хуралдарынга үргүлчү чугаалажып турар херек.

Кандыг-даа айтырыглар талазы-биле, ылаңгыя күш-ажыл, ажыл төлевири, пенсиялар, үндүрүглер болгаш өске-даа айтырыглар талазы-биле чагааларның болгаш билдириишкиннерниң буттулуушкуну хоойлуларны болгаш ол талазы-биле күштүг болуп турар дүрүмнерни ажылчы чоннарның билбезинден нургулайында болуп турар. Ынчангаш совет хоойлуну тайылбырлап таныштырарын күштелдирип, айтырыглар болгаш харыылар кежээлерин, юристерниң болгаш прокуратура ажылдакчыларының консультацияларын чорудары, айтырыглар тайылбырларын, чүүлдер чыындыларын, номнарны хөй тиражтарлыг кылдыр үндүрери, улус массаларының чугула эрге-ажыктарынга хамаарышкан хоойлуларны база партияның болгаш чазактың доктаалдарын тайылбырлаар лекцияларны кылыры эргежок чугула.

Радиону, телевидениени калбаа-биле ажыглаар, айтырыглар харыылаар болгаш консультация пункттарын шуут-ла бүдүрүлгелерге болгаш колхозтарга тургузуп, оларның ажылынче илеткелчилерни, лекторларны, консультантыларны, юристерни, хөй-нийти аргазы-биле хандыдар херек. Прокуратура, суд болгаш юстиция органнары, совет контрольдуң комиссиялары, профэвилел органнары күш-ажылдың болгаш пенсия хандырылгазының дугайында, үндүрүглер болгаш оларның талазы-биле чиигелделер дугайында, чуртталга эргелериниң болгаш өске-даа айтырыгларның дугайында совет хоойлуларны сагыыры дээш хайгааралды болгаш хыналданы экижидип, хоойлу хажытканнарны, ажыл саадатканнарны, хомудалдар талазы-биле үндүрүп турар шиитпирлерни күүсетпээннерни шыңгыы харыысалгага киирер херек.

Ажылчы чоннарның чагаалары-биле болгаш билдириишкиннери-биле ажылды экижидеринге парлалга хөй чүүлдерни кылып болур. Солуннар редакциялары хоойлуларны болгаш Совет эрге-чагырга органнарының доктаалдарын база оларны ажыглаар чурумнарын тайылбырлаан материалдарны, чүүлдерни, консультацияларны, номчукчуларның айтырыгларынга харыыларны үргүлчү парлаар хүлээлгелиг. Редакцияларның боттарынга кээп турар чагаалар-биле ажылды экижидеринче угланган боттуг хемчеглерни олар алыр, албан черлеринде, ведомстволарда болгаш бүдүрүлге черлеринде бюрократизмниң болгаш ажыл чылзыр чоруктуң фактыларын илередип көргүзер, номчукчуларның чагааларын болгаш оларны тодаргайлап көрүп турарының түңнелдериниң дугайында медээлерни үргүлчү парлаар ужурлуг.

Ажылчы чоннарның чагаалары-биле болгаш билдириишкиннери-биле ажыл—совет албан чери бүрүзүнүң ажыл чорудулгазының чугула кезээ болур.

(«Правданың» август 26-дагы мурнуку чүүлү).

Область Советиниң күүсекчи комитединде

1958 чылдың бирги чартыында областың кодээ Советтериниң социалистиг чарыжының түңнелдериниң дугайында

1958 чылдың бирги чартыында кодээ Советтерниң социалистиг чарыжының түңнелдериниң дугайында райкүүскомнарның кирип келген материалдарын ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитеди көрген.

Боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле дараазында кодээ Советтерни чарыштың мурнакчылары болган деп облкүүском шиитпирлээн:

а) Чөөн-Хемчик районнуң Ийме кодээ Совети (даргазы эш Очур, секретары эш Даш-оол). Ол кодээ Совет болза, бодунуң ажылынга доктаамал комиссияларны, депутаттарны болгаш кодээ активти калбаа-биле киириштирип, кодээ ажыл-агыйы көдүрериниң, бүдүрүлге планнарын болгаш күрүне онаалдаларын күүседириниң база ажыр күүседириниң талазы-биле практиктиг сорулгаларны шиитпирлээри дээш колхозтуң баштаар черинге улуг дузаламчыны көргүзүп турар.

Кодээ Советтиң девискээринде Ленин аттыг колхоз часкы тарылганың болгаш чайгы чер аңдарылгазының планнарын кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге күүсеткен. Мал ажылының хөгжүлдезиниң планнарын күүсеткен база малдың кыштагладыышкынын эки эрттирген. Чылдың бирги чартыында ниити сүт саалдазы 75375 литр, а инек санындан саган сүт 768 литр болган. Чазын хой бүрүзүнден 1, 4 кг дүктү кыргып алган. Колхоз кодээ ажыл-агый продуктуларының бүгү көргүзүглериниң талазы-биле күрүне-биле үзе санашкан. Кодээ Совет школаларының, эмнелге, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынче улуг кичээнгейни салып турар, оларның шуптузун чогуур үезинде септээн болгаш оттулар чүүл-биле хандырган.

Ол Советтиң талазы-биле саң-хөө планы күүсеттинген. Кодээ бюджеттиң орулга-даа, чарылга-даа талазы-биле чартык чыл планы күүсеттинген.

Кодээ Совет суур чаагайжыдылгазының болгаш ногаанчыдылгазының талазы-биле улуг ажылдарны чоруткан. Колхоз чартык чылда чуртталга бажыңнарының чыл планын 80 хуу, мал кажааларының чыл планын 100 хуу күүсеткен.

б) Бии-Хем районнуң Алдыы-Өөк кодээ Совети (даргазы эш Смирнов, секретары эш Любимова). Ол кодээ Совет бодунуң девискээринде «Искра» болгаш «Тиилелге» колхозтарның экономиказын көдүреринге үргүлчү дузалажып, чурттакчы чоннуң культура-амыдырал херегледерин хандырарынче доктаамал сагыш салып, күрүне онаалдаларын күүседирин болгаш ажыр күүседирин чедип ап турар.

Колхозтар часкы тарылганы болгаш чайгы чер аңдарылгазын чедиишкинниг чоруткан. Мал кыштагладыышкынын организастыг дооскаш, малдың чайгы одарладыышкынын эки чоруткан. Ниитиниң малының баш санын өстүрериниң болгаш оон продуктулуун бедидериниң планнары күүсеттинген. Инек бүрүзүнден сүт саалдазы чылдың бирги чартыында: «Искрада»—528, «Тиилелгеде»—694 литр болган.

Колхозтарның кайызы-даа күрүнеге сүт, эът, дүк болгаш дагаа чуурмазы садарының чыл планнарын чедиишкинниг күүсеткен. Кодээ Советтиң саң-хөө база бюджет планнары күүсеттинген.

Клубтарның, библиотекаларның ажылы колхоз бүдүрүлгезиниң сорулгалары-биле ханы харылзаалыг туруп турар. Клубтарда, фермаларда болгаш хову турлагаларында лекциялар, илеткелдер номчулгалары, малчыннар, номчукчулар кежээлери, кинолар көргүзүглери болуп турар.

Кодээ Советтиң, депутаттарның, доктаамал комиссияларның дузаламчызы-биле чурттакчылыг суурларны чаагайжыдыларының улуг ажылдары чоруттунган.

в) Өвүр районнуң Солчур кодээ Совети (даргазы эш Сазыг, секретары эш Окан-оол). Оон девискээринде «Коммунизмче орук» колхоз мал кыштагладыышкынын үлегерлиг чоруткаш, малдың продуктулуун бедиткен. Бир инектен-не 504 литр сүт сагдынган. Мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының бүгү планнары күүсеттинген. Колхоз тудуунуң чыл планы алды ай иштинде — чуртталга бажыңнарының талазы-биле — 96 хуу, мал кажааларының талазы-биле—125 хуу күүсеттинген.

Кодээ Советтиң саң-хөө болгаш бюджет планы күүсеттинген. Ында клубтар болгаш библиотекалар культура-массалыг база чырыдыышкынныг ажылдарны чорудуп, лекциялар, илеткелдер номчулгаларын организастап, хана солуннарны болгаш агитхуудустарны үндүрүп турар.

Чуртталга тудуунуң болгаш чаагайжыдылганың талазы-биле улуг ажылдарны чоруткан. 1063 ыяштар болгаш чадаг үнүштер тарыттынган, 11 кудуктар кастынган, 20 полусадниктер (бажыңнарның артыы чарыкы херимнери) кылдынган. Школаларның, эмнелге пункттуларының, клубтарның, септелгелери организастыг чоруттунган.

Мурнакчы ажылдыг кодээ Советтерге болгаш оларның ажылдакчыларынга шаңнал тыпсырын облкүүском шиитпирлээн.

Моон мурнунда Эрзин районнуң Нарын кодээ Советинге тывыскан турган облкүүскомнуң Кызыл тугун ам оон алгаш, — Чөөн-Хемчик районнуң Ийме кодээ Советинге тыпсыр деп облкүүском шиитпирлээн.

Акша шаңналдарны дараазында хемчээлдерлиг кылдыр тыпсыр:

Ийме кодээ Советке—2500 рубльди тыпсыр, оон иштинден Советтиң даргазынга—500 рубльди, секретарынга—250 рубльди, активти шаңнаарынга — 750 рубльди, культура чарыгдалынга 1000 рубльди бээр.

Алдыы-Өөк кодээ Советке—1500 рубльди тыпсыр, оон иштинден Советтиң даргазынга—300, секретарынга—150, активти шаңнаарынга — 450, культура чарыгдалынга—600 рубльди бээр.

Өвүр районнуң Солчур кодээ Советинге — 1000 рубльди, оон иштинден Советтиң даргазынга—200, секретарынга—100, активти шаңнаарынга—300, культура чарыгдалынга—400 рубльди бээр.

Ийме, Алдыы-Өөк болгаш Солчур кодээ Советтериниң даргаларын болгаш секретарьларын облкүүскомнуң Хүндүлел бижиктери-биле шаңнаар деп доктааткан.

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана, Бай-Тайга районнуң Шуй, Тожу районнуң Ий кодээ Советтери социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле эки ажылдыг болганын облкүүском демдеглээн. Оларның даргалары Чигир-оолду, Чамыйны болгаш Баир-оолду облкүүскомнуң Хүндүлел бижиктери-биле шаңнаарын доктааткан.

Областа боттарының социалистиг хүлээлгелерин күүсетпейн турар кодээ Советтер барын ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүскому демдеглээн. Оон чижээ кылдыр Таңды районнуң Чедер. Элегес кодээ Советтери ук шиитпирде демдеглеттинген.

Каа-Хем районнуң Көк-Тей, Федоровка кодээ Советтери боттарының организас-массалыг ажылын дендии кошкаткан болгаш күрүне мурнунга планныг онаалдаларны күүсетпээн.

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал кодээ Совети бодунуң девискээринде Сталин аттыг колхозтуң ажылынче кичээнгей салбайн турар, оон түңнелинде ол колхоз кодээ ажыл-агый продуктуларының чаңгызының-даа көргүзүүнүң талазы-биле социалистиг хүлээлгезин күүсетпээн, колхозта мал ажылының продуктулуу дыка чавыс.

Кодээ Советтерниң социалистиг чарыжын калбартырын Таңды, Каа-Хем райкүүскомнар дыка эренгей көрүп турар деп облкүүском айыткан. Ында чаңгыс-даа кодээ Совет бодунга алган социалистиг хүлээлгелерин күүсетпээн. Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик райкүүскомнары социалистиг чарыштың түңнелдерин үндүрер талазы-биле кодээ Советтерге дуза көргүспээн болгаш чарыштың түңнелдерин райкүүскомнарның хуралдарынга-даа чугаалашпаан.

Кодээ Советтерниң социалистиг чарыжынга удуртулгада четпестерни узуткаарын болгаш ол талазы-биле кодээ Советтерге практиктиг дузаламчыны күштелдирерин райкүүскомнарга облкүүском дааскан.

Өөредилге чылынга белен

Таңды районнуң Алаак чеди чыл школазы чаа өөредилге чылынга багай эвес белеткенген. Бүгү класстарны штукатурлап чугайлаан болгаш шалазын будаан. Парталарны, стулдарны, сандайларны четчелеп, будаан. Ол ышкаш школаның (чаның чаагайжыдып, ону долгандыр херимнээн. Ынчангаш даарта школа өөреникчилерни хүлээп алырынга белен.

Школаның септелгезинге ажылчыннар Ө. Седен, Л. Оюн болгаш өөреникчилер Сат Кара-кыс, М. Оюн-оол олар идепкейлиг киришкеннер. Оон-биле чергелештир септелгеге херек материал тыварынга база транспорт-биле хандырарынга «Межегей» совхозтуң директору эш Борисов эки дузалаан.

Т. ТАЖИ-САМБУ.

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунда саман-биле тулуг кылыр бүдүрүлгеде хөй нуруузу херээженнер ажылдап келген. Саман бүдүрүлгезинде К. С. Спирма бедик көргүзүглерлиг ажылдап турар. Ол ышкаш Ховалыг Анан Тамчаевна саман сөөртүлгезиниң планын ажыр күүседип турар.

Чурукта: А. Т. Ховалыгның саманны сөөртүп турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Агарлаашкынының тулук үези

МӨРЕН. (Телефон-биле). Эрзин районда «Мөрен» колхоз часкы кыргылда-биле хой бүрүзүнден 1,7 кг дүк алган, а агарлаашкын үезинде хойдан ортумаа-биле 400 грамм дүк алдынган. Ынчангаш бо чылын «Мөрен» колхоз бир хойдан-на 2,1 кг дүктү кыргып алган.

Күш-ажылды шын организастап, удуртулганы эки тургусканындан ол колхоз часкы кыргылданы база чогуур өйүнде чоруткан. Агарлаашкынга иштер болгаш улуг хойлар кирген, шупту 1700 хойну агарлаан. Колхозчу малчыннарның демниг күш-ажылының түңнелинде бо ажыл база чедиишкинниг доозулган.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң колхозтарында болгаш «Барлык» совхозта хой агарлаашкыны калбарып турар. «Большевик» колхозтуң малчыннары хүнде-ле 400 хире хойну агарлап турар.

Часкы кыргылданы чогуур өйүнде чорудуп, чайгы семиртилгени эки организастаанындан агар база элбек болуп турар. «Большевик» колхозтуң бир хою-ла 600-700 грамм агарны берип турар.

Чагылгалар келбестээн

Эрзин районнуң «Мөрен» колхозунуң баштаар чери болгаш ында партия организациязы колхозчуларның чагыткан солун, сеткүүлдерин чогуур үезинде чедирип бээринче сагыш салбайн турар. Ырак фермаларда болгаш чайлагларда малчыннар чагылгалар тарадылгазын экижидерин каш удаа негеп келгеннер, ынчалза-даа артельдиң баштаар чери тодаргай хемчегни албаан.

Инек фермазының эргелекчизи Даргат, хой фермазының эргелекчизи Киина олар малчыннарга солун, сеткүүлдү чорук аайы-биле чедирип бербейн, оларның негелде, херегледин өөренип көрбейн турарлар. Колхозтуң Төре-Хөлде малчыннары чагыткан солуннарын ай-айы-биле албайн турарлар.

Ч. БАР-ООЛ.

БАШКЫЛАРНЫҢ АВГУСТ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫ

Политехниктиг өөредилгени болгаш кижизидилге ажылын күштелдирер

Чоокта чаа болган Кызыл хоорайның башкыларының чөвүлел хуралынга гороно эргелекчизи В. Гневышева илеткел кылган. Коммунистиг партияның XX съездизиниң соонда Россия Федерациязының чамдык ортумак школалары чаа план ёзугаар ажылдап эгелээнин илеткелчи онзалап демдеглээн. Чаа өөредилге планы дээрге, политехниктиг өөредилгени калбартыры болгаш уругларны практиктиг ажылга белеткээри болур.

— Бо талазы-биле 1957—58 өөредилге чылында Кызыл школалары элээн ажылдарны кылган— деп, эш Гневышева уламчылап чугаалаан.—Эрткен өөредилге чылы доозулган соонда школалар 2—3 неделя иштинде колхозтарга, совхозтарга бүдүрүлге практиказын эрттирген. Аңаа школа удуртукчуларының болгаш эртем башкыларының баш удур белеткеттинмээнинден ол практика кудуй деңнелге эрткен.

Эрткен өөредилге чылында № 1, 3, 7, 10 школалар чаа токарь станоктарын алганнар. Ол-ла школаларга гороно 60 муң рубль-биле бызаннаар херекселдерни садып берген. № 10 школа чоокта чаа-ла бир ыяш чонар болгаш беш демир чонар токарь станогу алган. Шефтеп турар организацияларынга даянып алгаш, чамдык школалар (№ 1, 3, 7) үндүр бижип каапкан автомашиналарны септеп, кылып алганы-биле ук школаларның өөреникчилери чолаачылап өөренип турганнар. Септелге заводу, кинофикация эргелели, ыяш заводу ышкаш организациялар боттарының шефтеп турар школаларынга станоктарны, киноаппаратты берген.

Хоорайның школаларында тургустунган амгы мастерскаялар чүгле уругларга станоктар таныштырары-биле кызыгаарлаттынган турар эвес, харын ниитиниң ажыл-агыйынга ажыктыг кезектерни кылыптар күштүг болгаш кылыр-даа сорулгалыг дээрзин № 10 школаның директору эш Беспалов биле № 7 школаның башкызы Лебедев олар чугаалаан. Ажыктыг чүүлдерни кылыр дээрге, материалдар-биле хандырар ужурлуг организациялар школаларга тускайлаан материал чок дээр. Бо талазы-биле облонога каш удаа айтырыгны тургускан, ынчалза-даа кандыг-даа дузаламчы чок. Чамдык эт-херексел фабриказы ышкаш бүдүрүлге черлери-биле школа харылзаа тудар дээрге оон директору дыңнаар-даа хөңнү чок деп эш Беспалов шүгүмчүлээн.

Хоорай школаларының өөредилге шынары ниитизи-биле 90,1 хуу азы эрткен чылдагызынга деңнээрге 0,8 хуу бедээн. Эң ылаңгыя № 4 школада (эргелекчизи эш Сватикова) өөредилгени амыдырал-биле сырый холбаштырар дугайында партия болгаш чазактың салган сорулгаларын чедиишкинниг боттандырар дээш ол школаның башкылар коллективи үре-түңнелдиг ажылдаан.

Ындыг-даа болза часкы экзаменнерге оңгу класстарындан 34 кижи багай демдек алган, ылаңгыя литератураға № 3 школага (башкызы эш Воронцова), № 10 школага (башкызы эш Хасанович). Өске-даа школаларда чамдык эртемнер талазы-биле өөреникчилерниң билии чавыс болгаш быжыг эвес дээрзин хыналда көргүскен. Хоорайның чамдык школаларынга экзаменнерниң негелделерин шуут үреп турган фактылар илереттинген.

Чамдык школаларда өөреникчилерниң билии дыка кошкак. Литератураға сочинение бижип шыдавас, математика бодалгаларын бодап шыдавас фактылар хөй. № 6 школага эш Рыбникованың 30 өөреникчилеринден математикага хыналда ажылды чаңгыс-даа кижи күүседип шыдаваан. Аңаа чижек болур өске-даа эртемнерни кошкак билир өөреникчилер кайы-даа школаларда бар.

Уругларны келир үениң коммунизм тургузукчулары кылдыр кижизидери башкыларның кол сорулгаларының бирээзи. Бо ажылды акижидеринге № 1, 3, 7, 10 школаларның директорларының Красноярск болгаш Ленинград чорааны улуг дузалыг болган. Ол школаларда кижизидилге ажылы бедик деңнелде тургустунган. Ындыг-даа болза чамдык башкылар кижизидилге ажылын ам-даа чаарты тургузуп шыдаваан. Чижээ № 7 школаның башкызы Селезнева культура кичээлин эртирерин таарыштыр бодап албаанындан чамдык чүүлдерге өөреникчилер чүгле катырыжып болган болгаш кичээл солун эвес эрткен.

Кижизидилге ажылын № 6 школаның башкызы М. Красова солун кылдыр тургускан. Ынчалза-даа оон дуржулгазы хоорай школаларында хамаан чок бодунуң школазында безин шоолуг нептеревээн.

Уругларны коммунистиг ёзуга кижизидеринге комсомол болгаш пионер ажылы улуг рольду ойнаар. № 1, 2, 5, 6, 7 школаларда комсомол болгаш пионер ажылы чүгээр тургустунган-даа болза, өске школаларда кудуй деңнелде тургустунган. Ылаңгыя пионер ажылының талазы-биле комсомолдуң XIII съездизиниң шиитпирин боттандырбайн турар. ВЛКСМ хооркому школаларда пионер ажылынга шоолуг дузалашпайн турар болгаш оон ажылдакчылары школага ховар кээр залчылар. Башкылар белеткеп турар өөредилге черлери башкыларны пионер ажылы кылырынга өөретпейн турары дыка четпес.

Өөреникчилер ортузунга кижизидилге ажылының ам-даа чогуур негелдезинге чедир тургустунмазының илеткелчи болгаш санал бергеннер онзалап демдеглээн. Чамдык өөреникчилер школаларын ара каггаш чоруп, хоорайда ийи-чаңгыс будалчак кижилерниң салдарынга алзып, харын-даа оорланыр чорукту болдуруп турарлар. Хоорайның шагдаа килдизиниң начальниги эш Кочетков санал бергеш, хоорайда болуп турар хулиган херектерге болгаш кемниг үүлгедиглерге школачылар болгаш элээдилер база киржип турарын буруу шаап шүгүмчүлээн.

Уругларны кижизидеринге хөй-ниити организациялары-биле кады ада-иелер улуг рольду ойнаар дээрзин санал берген башкылар демдеглээн. Чамдык школаларда төрелдер комитеттери, класстарның ада-иелер активтери бо талазы-биле улуг рольду ойнаар турган, ол хүлээлгезин чүгулага албайн турарлар.

Уругларының кижизидилгезинче кичээнгей салыр туржук харын боттары кем-буруулуг херектерни кылып турар чамдык кижилер бар. Шак ындыг ада-иелер-биле чүгле шагдаа органнары демисел чорудар эвес, а ада-иелер хуралдарынга оларны тургузуп, эш-хуузунуң шиидкелин кылыры чугула.

Уругларны аныы-бүрү эртемнерге өөредири-биле кады оларны күш-ажылга чаңчыктырып, хөй-ниити черлеринге боттарын шын ап чорууруңга, хевин таарыштыр кедеринге өөредир. Чамдык школа доосканнар бүдүрүлге черлеринге ажылдап киргеш, бирги бергеге таварышкаш, дораан десип чоруптар фактылар турган. Бо таварылгалардан башкылар чогуур түңнелди кылыр ужурлуг.

Келир өөредилге чылында өөредилге-кижизидилгелиг ажылга эки түңнелди чедип алыр төлээде школага бүгү таарымчалыг байдалды тургузар. Ынчангаш хоорайның школалары чаа өөредилге чылынга белеткелди болгаш септелгени эки түңнелдиг чорудар дээш элээн ажылдар чоруткан. Бо талазы-биле № 10 школа кызымаккай ажылдап, школаны өөредилге чылынга үлегерлиг белеткеп алган. СЭКП хоорокомунуң болгаш хооркүүскомнуң школалар аразынга шилчип чоруур тугун ол школа чаалап алган.

Областа бо чылын чаа ажыттынган школа-интернатта кижизидилге ажылы эки тургустунган-даа болза, септелгезин ам-даа дооспаан. Септелгени эки шынарлыг кылдыр кыска хуусаада чорудар дээш директор эш Херуменко шиитпирлиг хемчеглерни албаан.

Чөвүлел хуралга санал берген башкы Голубцова № 9 школага экзаменнерни кудуй шынарлыг эртирип турганын шүгүмчүлээн. Бижимел ажыл болуп турда өөреникчилер дааш-шимээн үндүрүп, аразында чугаалажыр болгаш үргүлчү дашкаар үнер. А башкылары чүнү-даа тоовас болгаш ында-хаая «оожум» деп каар. Өөреникчилер даштыгаа үнүп чорда башкылар оларның хыналда ажылын хынап берип турган фактылар бар. Өөреникчи айтырыгны харыылап шыдавас апарганда чижээн чугаалап бергеш, дүрүмүн база-ла орту кыир сөглеп бээр. Бир эвес экзаменнерни ынчаар хүлээп алыр болза канчап-даа чурумга таарышпазын санал бергеннер шүгүмчүлээн.

Совет школаларының мурнунга партияның салган сорулгазы болза, коммунизмниң келир үелеги медерелдиг тургузукчуларын белеткээри болур. Ынчангаш школалар салгакчыларны ханы билиглиг, ниитилелге ажыктыг күш-ажылга хандыкшылдыг кылдыр белеткээр ужурлуг. Бо айтырыг чөвүлел хуралга кол черни ээлеп турган болгаш ону чедип алырының аргаларын башкылар тодазы-биле айыткан.

Кызылдың башкыларының чөвүлел хуралынга СЭКП обкомунуң секретары С. Тока чүве чугаалааш, чаа өөредилге чылында хоорайның школаларының сорулгаларын айытпышаан, эгелеп турар өөредилге чылынга улуг чедиишкинниг болурун улустуң башкыларынга СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң мурнундан күзээн.

Н. СОЯН.

ОРУК ТУДУУН СЕГИДЕР

Чаа-Хөл районнуң колхозтар аразының оруктарын экижидери автомашиналарның шимчээшкининге эки байдалды тургузарындан аңгыда, чүък сөөртүлгезин улам күштелдиреринге улуг ужур-дузалыг. Бо чылын хемнерниң улгадып үерлээнинден оруктар, көвүрүглер дыка үрелген.

Колхозтар аразының болгаш кол магистраль орукту кылыр талазы-биле апрельден эгелээш августка чедир эрткен чыл-биле деңнээрге элээн ажылдар кылдынган. Колхозтар аразының оруктарындан ниитизи-биле 2500 метр чедир орукту ийи кыдыын бугалап кылбышаан, кырын дескилеп сайлаан. «Найырал» колхоз колхозчу суурнуң чанындан магистраль орукка чедир чаа орукту, көвүрүгнү кылган. Ол ышкаш чеди километр ажыг оруктуң септелгезин кылбышаан, автомашина чорууруңга кызыы черлерни алгыдып, чаашкынның үелерде суглуг апаар азы чайыктаар черлерни даш-биле быжыглап, ону сайлаан.

Үерлээшкин үезинде колхозтар аразының көвүрүглери барык-ла шуптузу үрелген болгаш капитал септелгелерни кылыры негеттинген. Ак-Туругнуң эң узун көвүрүү ажыглалда кирген.

Оруктар болгаш көвүрүглер кылырынга чамдык колхозтарның баштаар черлери, кодээ Советтер улуг кичээнгейни салып, тускай бригадаларны тургускаш, оларны транспорт-биле хандырып турганын демдеглээри чугула.

«Бурунгаар» колхоз өске колхозтарга бодаарга, орук ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ында 20 кижилиг бригада (бригадири Дыртай) бердинген онаалганы күүсеткен. Колхозчулар Докпут, Бурунмаа болгаш өскелер-даа хүн онаалгазын ажыр күүседип турар. Оларда дөрт тергелиг аът быжыглаттынган. Ак-Туруг кодээ Совети (даргазы Данзырын) орук, көвүрүг ажылынга хуу ажылдыг чээрби хире кижини, аът-хөлү-биле ажылдадып, тодаргай хемчеглерни чоруткан.

Магистраль орук, чамдык көвүрүглер үер соонда элээн үрелген болгаш чамдык хүннерде автомашина шимчээшкини үстүп турган. Район төвүнүң албан организация черлери, оон ажылчын, албан-хаакчылары үш хүннүң шевин кылган, аңаа үш чүс ажыг кижи киришкен. Организацияларның машина-техниказын, аът транспордун орук септелгезинге ажылдадып турган. Оон түңнелинде 12 муң ажыг рубльдиң янзы-бүрү ажылдары кылдынган, Бош-Дагдан 75 кубометр даш, Ак-Талдан 50 кубометр сай база он кубометр ыяш сөөртүнген. Бир көвүрүг ажыглалда кирген. МТС, райпо организациялары элээн үлегерлиг киржип, эң ылаңгыя районуң чазаныкчызы А. Саликов херексели-биле көвүрүг кылырынга эң эки ажылдаан.

Оон-биле чергелештир орук ажыл-агыйында четпестер барын демдеглээри чугула. Колхозтар аразының чамдык оруктарында чиндиңнээш малгаштыг. Суг хөөлбектелип туруптар черлер бар. Орукка сайны төп, дескилеп каан-даа болза оон кырын бастырар техниканың чогундан эки эвес болуп турар.

Колхозчу тараажылар бо чылын дыка хөй тарааны күрүнеге дужаарлар. Ону шаңдан сөөртүкен автомашина чамдык оруктарның оңгулчиңгилинге таварышкаш, тарааны чашкаандырары чугаажок. Чаңгыс килограмм-даа тараа биске эң үнелиг. Ындыг турбуже «Тиилелге», «Найырал» колхозтуң баштаар черлери орук ажылынче четпес кичээнгей салып турар. Чижээ, «Найырал» колхоз орук ажылынга он шаа кижи кирип, бир тергени быжыглаан, а херек кырында тергези үрелик болган, кылган чаа оруунда, көвүрүүнде үш-дөрт-ле колхозчулар ажылдап, хүүрек-биле довурак эжкен турар.

Кара-Тал кодээ Совети (даргазы Хайдып) орук септелгезинге ботонаалга үндүрүүнден акша хөреңгини көрген-даа болза ону ажыглаваан. Ол ышкаш Чаа-Хөл суур Совети эш Сараапай багай ажылдап турар. Суурда чаңгыс көвүрүг бар, олче безин сагыш салбастаан, үер үезинде ол-бо талазындан өргеннер баккаш өртегилээн боордан башка, чаартып, септеп кылбаан. Суурнуң кол кудумчузунда суг эрттирер демир хоолайны таарыштыр кылбаан.

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыгда орук ажыл-агыйының участок чери бар, оон ажылдап болуруунуң күжү дыка улуг, машина-техника-биле хандырылгалыг. Ындыг болза-даа, ол районга чогуур дузаны көргүспейн турар. Бир эвес ол участок чери, үерлээшкин үезинде магистраль орукка, көвүрүглерге район төвүнүң чону, чоогунда колхозчулар боттарының карак кызыл күш-ажылын үндүрүп, үш хүн массалыг шефтеп турда, оларга боттуг дузаны көргүскен болза кылдынган ажылдар оон-даа шынарлыг болур турган.

А. ДОНГАК.

Кол кичээнгейни өөредилгениң шынарын бедидеринче

Чаа-Хөл районнуң школаларының август чөвүлел хуралынга өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың дугайында айтырыг кол черни ээлээн. Хуралга бирги айтырыгның талазы-биле илеткел кылган эш Сазанакова болгаш санал-онал берген эштер ол дугайын тодаргай чугаалаан.

Районнуң өске школаларынга деңнээрге Кара-Тал эге болгаш Чаа-Хөлдүң ортумак школаларынга өөредилгениң шынары чүгээр эки болган. Ынчалзажок районнуң школаларында өөредилгениң шынары ниитизи-биле кудуй деңнелдиг болуп артпышаан. Бо талазы-биле байдал Булуң-Терек, Ак-Туруг, Үрбүн школаларында дендии багай. Ол школаларының элээн хөй өөреникчилери класстарынга катап олурганнар. Чижээ, Үрбүн чеди чыл школазының 7 класының өөреникчилери часкы экзаменде санның хыналда ажылын колдуунда-ла күүсетпээннер.

Үстүнде четпестер болза чамдык школаларда өөредилге кижизидилге ажылдың кошкаан, эртемнерниң башкылаашкынының деңнелиниң кудузун, база школалар талазы-биле инспекторлаашкынның кошкаан херечилеп турар. Районнуң школаларында өөредилге мастерскаялары чедир дериттинмээн, тургустунмаан. Ак-Туругда ортумак, Үрбүнде чеди чыл школаларында мастерскаяларның дериг-херекселдерин аңаа шыгжап кааш, кыштаан ужурундан шуут ажылдавааннар.

Чөвүлел хуралга санал берген эштер Балчыр, Ондар, Сагды, Бегзи болгаш оон-даа өскелер райкүүскомнуң школалар талазы-биле инспектору эш Сазанакова база облононуң инспекторлары школаларга ханылда ажылын кошкак чоруткаанын, ол хыналданың аңгызын школаларже чорутпайн турарын шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Кодээ Советтер болгаш райкүүском школалар ажылынче кошкак кичээнгей салып турар. Ылаңгыя Чаа-Хөлдүң район Советиниң сессиязынга улус өөредилгезиниң талазы-биле чаңгыс-даа айтырыг чугаалашпааның эш Балчыр чөптүг-биле шүгүмчүлээн

Чөвүлел хуралдың киржикчилеринге СЭКП райкомунуң секретары эш П. С. Янгутов делегей байдалының дугайында лекцияны кылган.

В. ДОРЖУ.

Чурукта: Кызыл школаларының биология башкылары солагай талазындан эштер Осипова (№ 7 школа), Никифорова (№ 8 школа), Утева (№ 6 школа) болгаш Тешукова (№ 3 школа)

Фото С. Феоктистовтуу.

КНО-нуң шиитпири амыдыралга боттанган турар ужурлуг

КАИР. (СЭТА). КАР-ның найысылалының чонунуң хөй муң кижи киржикчилиг митингизи болган. КНО-нуң Кол Ассамблеязының онза сессиязының америк болгаш англи шериглерни Ливандан болгаш Иорданиядан саат чок үндүрерин негеп турар резолюциязын боттарының деткип турарының дугайын митингиниң киржикчилери медеглээннер.

Митингиге чүве чугаалаан ораторлар Араб Чөөн чүктүң чурттарында хосталгалыг демиселди Каттышкан Араб Республиканың улузунуң деткип турарының дугайын чугаалааннар болгаш Ирак Республиканың тургустунганынга байыр чедирип турганнар.

Боттарының чурттарының хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар араб патриоттарга хамаарыштыр колонизаторларның дерзиилээшкинин болгаш кара-туразында аажылаашкыннарын митингиниң киржикчилери чүдек-бужар ёзу-биле баргааннар.

* * *

БЕЙРУТ. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязының резолюциязын дугайты тайбың талалакчыларының Ливан комитединиң даргазы Антуан Табеттиң медеглелин «Телеграф» солун парлаан.

АКШ-тың болгаш Англияның империалистиг бөлүктериниң өжээтен агрессчи планнарын африка-азия чурттарының төлээлекчилери социалистиг лагерьниң чурттарының төлээлекчилери-биле кады сойгалап илеретпен болгаш тайбыңның херээнге ол планнарның айыылдыын айыткааннар деп Табет айыткан.

Кол Ассамблеяның резолюциязын амыдыралга боттандырарын — Ливандан болгаш Иорданиядан даштыкы шериглерни саат чок үндүрерин Табет ол медеглелинде негеп турар. Америк шериглерни Ливандан болгаш англи шериглерни Иорданиядан үндүрери харын Ливанга, Иорданияга болгаш өске-даа араб чурттарга тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту катап тургузарынга таарымчалыг байдалдарны тургузуп болур дээрзин ол онзалап демдеглээн.

* * *

КАИР. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязының резолюциязын тайылбырлавышаан, Ирак Республиканың КАР-да элчини Фаик Ас-Самарраиниң МЕН агентилелиниң корреспондентизинге медеглээни болза, «бир эвес ол резолюция Иорданиядан болгаш Ливандан даштыкы шериглерни саат чок үндүреринге чедирип келбес болза, ол ажык чок болур».

«Кандыг-даа араб чуртту даштыкы шериглерниң ээлеп турар чоруу чүгле ээлеттирген черде тайбыңга кыжанып турар эвес, харын Ирак Республиканың айыыл чок чоруун база баксырадып турар кылдыр Ирак Республика санап турар» деп ол демдеглээн.

* * *

ДЕЛИ. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязының ажылының түңнелдери АКШ-тың болгаш Англияның империалистиг политиказының улуг ашгырышкынының дугайын, агрессияга удур араб чурттарның чаңгыс эви быжыкканының дугайын херечилеп турар дээрзин Индияның солуннары онзалап демдеглеп турар.

Даштыкы шериглерни Ливандан болгаш Иорданиядан үндүрерин көрүп турар араб чурттарның резолюциязын Каттышкан Нацийлар Организациязының хүлээп алганы бүгү делегейде тайбыңның херээниң тиилелгези болуп турар деп «Трибюн» солун бижээн.

Ооң-биле кады парлалга болза АКШ-тың болгаш Англияның шериглери амга чедир Ливанда болгаш Иорданияда артпышаан турарын дугайты дүвүрээзинин илергейлеп турар. «Чогум-на харын америк болгаш англи солдаттар кандыг-даа барымдаа чокка артып үргүлчүлеп турар чорук Ортаакы Чөөн чүкке частып болур айыылдыг байдалдың үндезини болуп турар» деп «Амрита базар патрика» солун айтып турар. «Боттарының салым-чолун боттары шиитпирлээр эргени арабтарга тывыскан турар ужурлуг» деп ол солун онзалап демдеглээн.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Каттышкан Нацийлар Организациязының шиитпирин индонезилер бир эп-сеткилдиг улуг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткаан. Хүлээп алдынган шиитпирни ак-сеткилдиг күүсединге, хамыктың мурнунда америк база англи шериглерни Ливандан болгаш Иорданиядан саат чок үндүреринге ам дүрген болгаш тодаргай хемчеглер херек—деп ында чугаалажып турар.

Индонези парламентиниң даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының кежигүнү Сунени Пуджобунторо мынча деп медеглээн:

«Каттышкан Нацийлар Организациязы эки болгаш шын шиитпирни хүлээп алган—даштыкы шериглерни Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарындан эң кыска хуусаада үндүрген турар болгаш ол чурттарның улустары боттарының бүгү айтырыгларын боттары шиитпирлээр ужурлуг».

Чепсегленнишкиннерни дүжүрери болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш Стокгольмга болган конгрессиниң ажылынга киржип чораан, Индонезияның төлээлери чоокта чаа Джакартада чеде берген. Төлээлерниң удуртукчузу Сираджуддин Аббас мынча деп чугаалаан: «Конгрессиниң киржикчилери бистер КНО-нуң Кол Ассамблеязының ажылын онза кичээнгей-биле хайгаарап турган болгаш ол организацияның хүлээп алган шиитпирин чүүлдүгзүнмейн барбас аргавыс чок. Ынчалзажок ол амдызында чүгле шиитпир болуп турарын утпас бис, ону амыдыралга боттандырар ужурлуг—АКШ-тың болгаш Англияның шериглерин Ортаакы Чөөн чүктен саат чок үндүрген турар ужурлуг. Бир эвес Америка биле Англия ону кылбас азы КНО-нуң шиитпиринге чөрчүп туруп бээр болза, олар өске чурттарның улустарының бүзүрелин шуут чидирерлер».

* * *

БЕРЛИН. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязының түңнелдери болза, империалистерниң удурланыышкыны туражок, улустар боттарының тура-соруун боттандырар чорукту чедип ап болурунуң бүзүрелдиг херечизи болуп турар деп Берлинниң «Трибюне» солуну бижээн. Төлээлерниң хөй муруузун бодунуң талазынче хандыкшылып алыр дээн америк дипломатияның бүгү-ле оралдажыышкыннарының буурап дүшкенин «Трибюне» онзалап демдеглээн.

Кыдат Улус Республика. Иштики Моолдуң автономнуг облазының кызыгаарында Ордос деп черде нефть шинчилеп тывар ажылды чорудуп турар.

Чурукта: Ордос ховузунда шинчилел ажылының үезинде.

Синьхуа агентилели.

Ливанда американнарның өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглери

БЕЙРУТ. (СЭТА). «Телеграф» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Ливанда америк командылал чери ливан тура-халышканнарга удур өнчүк-чөңгээзин үргүлчүлеп турар.

Ливанның найысылалынга америк шериг эрге-чагыргалары ол сорулга-биле тура-халышканнарның ээлеп алган турушталарының мырыңай чоогунда танк кезектериниң өөредилгелерин чорудуп турар. Америк танк кезектери далай кыдыызының оруунуң районунда Бейруттуң мурнуу кыдыында дайынчы турушталарны база ээлеп алган.

Солуннуң дыңнадып турары-биле алырга, тура-халышканнарның төлээлекчизи американнарның үүлгедиглерин Ливанның улузунуң тура-халышкан күштеринге удур ажык чөңгээ кылдыр үнелеп көрбүшаан, американнар ээлеп алган черлеринден чорууруун ливан армияның командылал черинден негээн

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанда америк шериглерниң командылал чериниң тускай дыңнадыында айтып турары болза, Хальдада делегей аэродромунга август 27-ден эгелээш парашют десантыларын дүжүрер талазы-биле өөредилгелер эгелээн.

АКШ-тың шериг корабльдери болгаш далай чадаг шериглери Сингапурну каггаш чоруткан

ПЕКИН. (СЭТА). Сингапурдан медээни барымдаалааш, Синьхуа агентилелиниң медээлээни болза, бүгү делегейниң улустарының шиитпирлиг удурланыышкынының түңнелинде америк командылал чери бодунуң 8 шериг корабльдерин болгаш далай чадаг шериниң 2 муң чыгам чадаг шериглерин Сингапурдан үндүрер ужурга таварышкан, олар өнчүк-чөңгээ кылыр сорулга-биле чартык ай мурнунда Сингапурга чеде берген турган. АКШ-тың Сингапурда кол консул чериниң дыңнадыындан илереп турарын ёзугаар алырга, олар Окинава ортулукче чорупкан.

АКШ-тың ол шериг корабльдери база дагын чедиги флотта каттыжа берген деп барыын талакы агентилел черлери дыңнадып турар. Сингапурну каггаш чоруткан ол шериг корабльдери болгаш далай чадаг шерии АКШ-тың чедиги флодунуң болгаш чанкайшичи бөлүктүң шериг-далай флодунуң Тайваньның мурнуу кезээнге сентябрьның эгезинде болур шериг өөредилгелеринге киржир АКШ-тың чадаг шериг солдаттарындан бидиңгир апарган.

Хаммаршельд Араб Чөөн чүкте келген

БЕЙРУТ. (СЭТА). Каттышкан Нацийлар Организациязының чиңгине секретары Хаммаршельд август 26-да Ливанда келген.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Аммандан дыңнатканын ёзугаар алырга, КНО-нуң чиңгине секретары Хаммаршельд август 27-де Иорданияда келген.

Тайваньның районунда дүшкүүрлүг чорукту АКШ күштелдирип турар

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Тайваньның районунда дүшкүүрлүг чорукту АКШ чүүл-бүрү арга-биле күштелдирип турар, ол чорук бистиң чуртувустуң айыыл чок чоруунга кыжанып турар.

Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, америк чедиги флоттуң командылакчызы Уоллес Бикли АКШ-тың шериг-далай флоду болгаш чанкайшичи саттыныкчы бөлүктүң флоду сентябрьның эгезинде Тайваньның мурнуу кезиинге, Фанляога кады шериг өөредилгезин чорудар деп Иокосукага (Японияга) медеглээн. Ол шериг өөредилгезиниң сорулгазы болза, дем каттыштырган дайын чорудулгаларынга америк шериглерниң болгаш чанкайшичи саттыныкчы бөлүктүң шериглериниң дайынчы мергежилин бедидери, дем каттыштырган дайын чорудулгаларының техниказын болгаш принциптерин экижидери база ажылдап кылыры болуп турар деп Бикли чугаалаан. Ам болур шериг өөредилгелери бир талазында, АКШ-тың шериг-далай флодунуң болгаш далай чадаг шериниң, база өске талазында, чанкайшичи саттыныкчы бөлүктүң шериглериниң аразынга сырый харылзааны улам ыңай быжыглаар сорулганы салып турар деп ол чугаалаан. Август 21-ден эгелээш 23-ке чедир Тайваньга турган, Бикли Чан Кай-ши-биле чугаалажыышкыннарны кылган. АКШ-тың Тайвань районунда чедиги флодунуң таңныыл кезээниң командири Пол Блэкбэрн август 25-те Тайваньда Цзойнда келген болгаш чанкайшичы бөлүктүң флодунуң өрү дужаалдыг офицерлери-биле кады «Тайвань мугулдурда чоокта тургустунган байдалды чугаалажып көрген». АКШ-тың 13-кү ужар-чүүл каттыжыышкынының командылакчызы Томас Мурмэн Филиппиннерде Кларк-Филд дээр америк шериг-агаар баазазындан Тайваньда ужудуп келген.

Тайвань өөжүнүң районунда тургустунган байдал-биле холбаштыр «кичээнниигниң тавында хемчеглерин» алырының дугайында айтыышкынны АКШ-тың камгалал министерствозу АКШ-тың чедиги флодунга болгаш Ыраккы Чөөн чүкте өске-даа америк шериг-далай күштеринге берген деп ол министерство август 24-те чарлаан. Чедиги флотту үдеп чоруур америк корреспондент америк самолеттар болгаш корабльдер кыдат эриктен 12 англи миль четпес черде турар деп айтып турар.

АКШ-тың Японияда шериг-далай күштериниң командылакчызы Ф. Уитингтон ооң командылалында турар корабльдер болгаш шериг албанныглар дайынчы белен байдалга киирттинген деп август 25-те Иокосукага медеглээн.

Вашингтондан дыңнадып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың Ыраккы Чөөн чүкте өске-даа шериг-далай күштери база дайынчы белен байдалда турар. Японияның, Филиппиннерниң порттарында болгаш Гавай ортулуктарда турар америк шериг корабльдеринге чедиги флотка немелде күш кылдыр баарын деп дужаалды берген турары чадап чок.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

ИРАК-ЙЕМЕН ДЫҢНАДЫГ

БАГДАД. Солуннарның чарлап дыңнатканы ирак-йемен кады кылган дыңнадыгда айтып турары болза, Йемениң ызыгуур салгаан дужаалдыг кижизи, премьер-министрниң оралакчызы Мохаммед эль-Бадрның болгаш Ирак Республиканың премьер-министри Абдель Керим Касемниң аразынга август 22—26-да болган чугаалажыышкыннар араб акы-дуңманың болгаш кайы-кайызын бүрүн билчириниң ёзузунга эрткен.

Ийи талалар туруп турар керээлерге болгаш дугуржулгаларга, бирги ээлчегде араб чурттарның лигазының принциптеринге болгаш араб күрүнелерниң коллективтиг айыыл чок чоруунуң керээзинге шынчызын бадыткааннар. Делегей политиказынга кады ажылдажыр, КНО-нуң Уставын болгаш бүгү делегейде тайбыңның херээн деткиир деп боттарының шиитпирлиг чоруун талалар медеглээннер.

Араб нацияның күзел-чүткүлдери боттанган турар, «улуг араб ада-чурт» каттышкан турар дээрзинге бүзүрел дыңнадыгның түңнелинде илергейлеттинип турар.

Штраустуң дайынзырак чугаазы

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилели Германияның Федеративтиг Республиказының шериг министри Штраустуң «Ост-Вест-Курир» солунга парлаан чүүлүнүң утказын дамчыткан. Ол чүүл болза, Барыын Германияның чагырыкчы бөлүктериниң атомнуг чепсегленишкининиң политиказын дүрген темпилер-биле үргүлчүлээр бодалдыын тодаргай херечилеп турар. Атомнуг чепсекти «коргударының чепсээ» кылдыр ажыглаар сорулга-биле бундесвер атомнуг чепсек-биле чепсеглеттинген турар ужурлуг деп Штраус демдеглээн.

Социалистиг чурттарда

Улустуң эгелээшкининиң үнер дөстери

Кыдаттың мурнуу-барыын талазында даглар аразында чаштына берген уезд хоорайы—Саньдуга орук-суур шагзыраан кижи—ырак суурларның бирээзинден кырган таразчын көстүп келген. Улуг оруктуң соонда хоорайның чемненир черлериниң бирээзинге шайлап алган болза эки турган ийик. Ынчалзада чорумал кижи улустуң уезд комитединге дүрген баарынга четикпейн турган. Пөштер хөлегезинде ийи каът бажыңга чедип келген.

— Моңу дагдан тып алдым деп, кара-кызыл өңнүг тамырланчактарлыг кадыг борбак чүвени сумказындан ужулбушаан, комитеттиң ажылдакчыларынга ол чугаалаан.

Ле Е-минниң (кырганны ынча деп адаар) чурттап турар черинге бурун шагда көдээ дарганнар боттарының хереглелдеринге чести бичелеп тып ап турганнар. Чүгле черниң кырында көстүп чытканын ап турган. А кажан руданы тывары бергедей бээрге, ол херекти каггаш, ынчангаш ол уттундурган. Чер болганга—чүгле улуг хоорайларга эвес, харын уезд төптеринге, көдээ суурларга үлетпүр бүдүрүлгезин хөгжүдер, аңаа хереглээр чиг-эттиң үнер дөстерин тывар төлээде, чаа оруктарны, чепсектерни, аргаларны тывар деп, Коммунистиг партияның кыйгырыы бүгү чуртка чаттылып келирге, демгиниң дугайын Ли Е-мин сактып каан.

Саньду уездиниң улус комитединиң даргазының бичии, анаа-ла таарыштыр салдынган кабинединге ажыктыг казымалдарның хевир-дүрзүлериниң бүдүн делгелгезин көрген бис. Оларның чамдыктарын уездиниң чурттакчылары хову ажылдарының, суггарылга-кургадылга бугаларының тудугларының үезинде таварылга-биле тыпкылап алган, а өскелерин олар даглардан болгаш хемнер уннарындан ыяк дилеп тургаш тыпкылап алган болган, ол бүгү олча-тывыштарны—илереттинген байлактарны ажыл-агыйжы ажыглаар деп чагыг-биле уездиниң улус комитединге камныы-биле саат чок чедирип кээп турган.

— Сөөлгү үениң дургузунда уездиниң чурттакчылары боттарының олча-тывыштарын уезд төвүнге он дөрт муң ажыг катап чедирип келген болгаш азы ол дугайын дыңнатканнар деп комитеттиң даргазы Мын Кай-цзинь чугаалаан.

Уезд органнары түс черниң чурт байлааның шинчилекчилериниң эгелээшкинин төлептиг-биле үнелеп көргеш, олардан шинчилеп тывыышкын бригадаларын тургузуп, оларны шинчилелдиң бөдүүн чепсектери-биле чепсеглеп, тускай эртемниглерниң дузазын чедирип турар апарган.

Үрмек болгаш ортумак бүдүрүлгелерге хереглээр чиг-эттиң үнер дөстерин чүткүлдүг дилеп тывары Кыдаттың ийи муң уездилериниң түс бүрүзүнүң чурттакчылары партия активиниң удуртулгазы-биле могаг чок чорудуп турар. Геологтарга чер иштиниң байлаан шинчилеп тывар талазы-биле улус калбак дузаны чедирип турар.

Чурт үлетпүрүн хөгжүдеринче угланыышкын ажыктыг казымалдарның чүгле хөй эвес, харын чоока чедир-ле экономика талазы-биле улуг ужур-дузазы чок кылдыр санаттынып турган эвээш чыдар черлерин база ажыглаар арганы берип турар. Сөөлгү сан-медээлер ёзугаар алырга, (а ол медээлер хүн келген тудум өспүшаан, өскерлип турар), чер-черниң чурттакчыларының күжениишкиннери-биле чурттуң ийи чүс уездилеринден демир рудалыг черлерни, а дөрт чүс уездилерден хөмүр даштарлыг черлерни илередип тыпкан. Хөй-хөй черлерден коргулчунуң, честиң, нефтиниң, ак-коргулчунуң, өске-даа ажыктыг казымалдарның курлавырларын тыпкан.

Шинчилекчилерниң чер иштиниң байлактарын тыпкан черлеринче түс черлерниң чурттакчылары колдаан тудугжулар баргылап, Кыдаттың үлетпүрүн хөгжүдеринге күчүлүг курлавыр болуп бар чыдар үрмек болгаш ортумак бүдүрүлгелерни олар кыска хуусаалада тудуп турар.

Бо чылын Кыдатта сес чүс муң ажыг үрмек болгаш ортумак бүдүрүлгелерни: фабрикаларны, рудниктерни, шахталарны тудуп эгелээн. Оларның аразындан беш чүс чээрби муң ажыглалда шагда-ла кирген. Чурт үлетпүрүнүң ол шапкын хөгжүлдези Кыдатка кандыг ужур-дузалыын билип алырынга дараазындагы саннарны көргүзерге-ле четчир. Кылымал суук одаар чүүлдү бүдүрер талазы-биле чер-черлерде туттунуп турар үрмек болгаш ортумак бүдүрүлгелер чылда бир милион ийи чүс муң тонна нефтини бээр, ол дээрге 1957 чылда Кыдатка тыпкан нефтиниң бүгү хемчээлиниң бештиң дөрттү болуп турар. Ажыктыг хемчээли үшген ийи чүс чээрби беш кубометр болур он үш муң ажыг улуг эвес домна суугулар чоокку он ийи айларның дургузунда ажыглалга кирген турар. Ол дээрге чылда чээрби миллион тонна шойну чуртка бээр.

Түс-түс черлерниң ужур-дузалыг чаа хөмүр-даш шахталарының чылда тывыжы үжен миллион тонна хөмүр-даш болур, ол дээрге, чурт үлетпүрүнүң болгаш чоннуң хөмүр-дашка хереглелин колдуунда хандырар арганы бээр. Чылда 10 миллион тонна каңны ээлдирер күчүлүг ийи чүс ортумак болгаш үрмек бүдүрүлгелерниң тудуу Кыдат Улус Республиканың аңгы-аңгы районнарында эгелеп турар. Механиктиг машина тудуунуң хөй санныг бүдүрүлгелери туттунар, а ажылдап турар заводтарны чаартыр.

Продукцияның хөй-хөй хевирлериниң талазы-биле чурт үлетпүрүнүң шапкын хөгжүлдезиниң алызында бүдүрүлгениң ийиги беш чылдың төнчүзүнге төлевилеттинген хемчээли бо чылын-на чедип алдынган турар. Амгы үеде Кыдаттың чурт үлетпүрүнүң продукциязы ооң бүгү үлетпүрүнүң өртек-үнезиниң чартыындан ажыы турар, а көдээ ажыл-агыйның нити продукциязының өртек-үнезин эң чоокку чылдарда чедип алыр азы ажып эртер.

Чер-черниң курлавырларын, а ол ышкаш хөй кижи курлавырларын ажыглап турарының алызында үрмек болгаш ортумак бүдүрүлгелерни күрүнениң улуг чарыгдалдары чокка, дүрген болгаш камныг тудуп турар. Ол болза чер-черниң хереглелдерин улам-на долдур хандырар, а ол ышкаш амгы үениң эң-не сайзыраңгай техниказы-биле чепсеглеттинген амгы үениң улуг үлетпүрүн тургузарынга херекгилерни мөөңнээр болгаш оларның дыка хөйүн олче угландырар арганы берип турар.

Кыдатта чурт үлетпүрүнүң хөгжүлдезин чуртту индустриализациязының чугула боттуг кезээ кылдыр көрүп турар. Кыдаттың Коммунистиг партиязының VIII съездизиниң ийиги сессиязы ол сорулганы көдүрүп үндүрген, ону чүгле бүгү партияның, бүгү улустуң күштери-биле чедиишкинниг шиитпирлээр аргалыг дээрзин айыткан.

Ынчангаш төрээн чуртту индустриалдыг демдектер-биле кайгамчык дүрген немей-немей долдуруп турар аажок хөй санныг үлетпүр бүдүрүлгелерин бүгү партия, бүгү улус кайгамчык улуг сорук киирлишкин-биле тургузуп эгелээн.

Ажылчын аңгының ол күжениишкиннери тараачын массаларның мадырлыг күжениишкиннери-биле каттыжып турар. Хөй-хөй районнарда шөлдерниң ажыл-ишчилериниң барык оннуң бир кезии, хамыктың мурнунда бызанчаашкын, дарганнарга хереэ-биле таныш кижилер, техниктиг кезектерге албан эрттирип турган, халашкан дайынчылар үлетпүр бүдүрүлгелерин тудуп турар. Чер-черниң чээшкиннеринге бижиттипшаан, тараачыннар ортумак болгаш үрмек бүдүрүлгелерни тударынга боттарының шыгжамырларын күзелдиг-биле берип турар. Олар эң бөдүүн дериг-херекселдерни боттарының холу-биле кылып, болдунар аргалыг черлерге демир хоолайларны малгаштан кылган хоолайлар-биле, хөрүктерни бичии домналар-биле солуп болгаш өөн-даа өскелерин кылып турарлар.

Шаньси мөжүнүн Юйсянь уездиге домнага руданы болгаш кокету чедирип алырының хереэ бергедей берген. Партияның уком секретары Чжан Чжэнь-хуай баштаан тараачыннар дөрт чүс автомашиналар негеттинип келирге, демир орукту тудуп, вагончугаштарны кылганнар.

Пекинниң чоогунга Чжан Шэн-лин баштаан уран холдуг бөлүк тараачыннар боттарының тутканы домна суугузунга хөрүктү солуп турар демир змеевикти тургусканнар.

Баштайгы ээлдирилин берген ол домна суугузунуң чанынга тура, Чжан Шэн-линь бодунуң чогаадыгзының дугайын дериг, могагзырай берген арнын бичии аржыыл-биле чоттушаан, бистерге чугаалап берген.

Улустуң тура-соруун болгаш күжүн чуртту эң кыска хуусаада-ла социалистиг күчүлүг күрүне болдурарының херээнче угландырбышаан, Кыдаттың Коммунистиг партиязы улустуң эгээртинмес чогаадыкчы күштерин сорук киир оттурган.

А. КОЖИН.

Пекин, август.

Эргим эш!

Эргим эш силер ажаалга кассазының ажык-дузазын ажыглаарыңарны бо чагааны дамчыштыр Силерни кыйгырып тур бис. Ажаалга кассазында саңга акшаны салырда ажаалга кассазынга боду барбайн салып болур.

Ону ынчаар кылыр дизиңерзе бодуңарның ажылдап турар бүдүрүлгеңерниң, албан чериңерниң азы колхозуңарның санажылга кезээнче билдириишкин бижиир силер, ол билдириишкинге бодуңарның шалыңыңардан азы акша орулгаңардан кайы ажаалга кассазынче кандыг түңнү шилчидип болурун айтыр силер. Ол шилчилгени салыкчының эргиде турган санынче-даа, азы чаа санны ажыткаш олче-даа кылып болур.

Күрүнениң күш-ажылчы ажаалга кассалары негеп келгенин ёзугаар үндүрүп бээр, хуусаалыг, ойнаашкынныг, тускай негелделиг болгаш агар саңга салыышкыннарны хүлээп ап турар.

Салыкчыларның негелдезин ёзугаар салыышкынны саат чок үндүрүп берип турар.

Салыышкыннарны салыкчыларның даалгазы-биле бир ажаалга кассазындан өске кассаже шилчидип берип турар.

Бо эптиг арганы ажыглап тургаш силер курортка баарынга, улуг өртектиг эт-херексел садып алырынга азы өске-даа хереглелиңерге четчир түңнүг акша-хөреңгини чоорту чыып ап, ол ышкаш алдыгы беш чылдың планында көрдүнген хемчеглерни акшаландырарынга ол акша-хөреңгини түр ажыглаар арганы күрүнеге бээр силер.

Бо билдириишкинни долдуруп бижээш, ажылдап турар чериңерниң бухгалтерия черинге бээриңерни дилеедивис:

(бүдүрүлге, албан чериниң, колхозтуң ады)

бухгалтерия черинге

Хаялаты ______________________________ дан

(Фамилиязы, ады, адазының ады)

БИЛДИРИИШКИН

Мээң алза чогуур шалыңымның түңнүнден ай санында ... рубльди №... ажаалга кассазынче шилчидип турарын дилеедим.

(ажаалга кассазының адрези)

Шилчиттинген түң болза ______________________ адында

(Фамилиязы, ады, адазының ады)

№ ______________ саңга салыышкын болуп кирер ужурлуг.

(бир эвес ажаалга кассазында мурнунда ажыттынган сан чок болза чаа сан деп айтыр).

195 чылдың « » хүнүнде.

АЖЫЛЧЫННЫҢ, АЛБАН-ХААКЧЫНЫҢ, АЗЫ КОЛХОЗЧУНУҢ ХОЛУНУҢ ҮЖҮҮ.

ЧООККУ ХҮННЕРДЕ ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

«ЧАДАГ-ТЕРГЕЧИНИҢ ӨЛГЕНИ»

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—01037

Культура эргелелиниң типографиязы.